

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Digitaliseret efter aftale med Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. PDF-filen er kun til ikke kommercielt brug.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER,

TREDIE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

Dr. phil., Præst.

FØRSTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1874—77.

Efterretninger om Kryptokalvinisten M. Oluf Jensen Kock.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

Denne Mand var født i Bergen i Norge, hvor hans Fader var Handelsmand ¹⁾. Om hans tidligste Ungdom er os forøvrigt intet videre bekjendt. Vi træffe ham første Gang, da han i Juli 1596 under Navnet »Olaus Joannis Norwegianus« immatrikuleredes med Universitetet i Rostock ²⁾. Af forskjellige Omstændigheder synes at fremgaa, at han allerede tidligere havde studeret nogen Tid i Kjøbenhavn. Her møde vi ham ialfald i Marts 1597, da han for Konsistorium havde en Sag med en forhenværende Rektor i Bergen, M. Jon Mogensen (Skanche), der anklagede ham for at være i Besiddelse af »en Bog, kaldet Lexicon Scapulæ«, om hvilken Mester Jon paastod, at den var ham frakommen imod hans Vilje. Da Oluf Kock, der nævnes som Baccalaureus, imidlertid beviste, at han (eller hans Fader) i Juni

¹⁾ Worms Lexicon over lærde Mænd I, 230. Ventelig var hans Fader den Jens Kock, om hvem det i Absalon Pedersens »Kapitelsbog« hedder under 29de Marts 1571: »Jens Kock foer af (fra Bergen) til Vardøen med det Skib, som Mads Skeel lod kjøbe udi Holland ved fornæ Jens Kock« (Norske Mag. I, 403). Om han er identisk med den Jens Kock, der ved Aaret 1603 omtales som afsat fra Byfogedembedet i Bergen (Norske Mag. II, 543, Norske Rigsreglstranter IV, 21) og som 1605 nævnes »Jens Olufsen Kock, Borger og Indvaaner i Bergen« (Norske Rigsregistr. IV, 117), skal jeg ikke kunne afgjøre for vist, men finder det rimeligt, da Oluf Kock's Fader endnu levede i Bergen 1596 (Ny kirkehist. Saml. III, 636).

²⁾ Norske Samlinger. I, 89.

1596 havde kjøbt Bogen i Bergen af Biskop Anders Fos's Famulus, saa fritoges han for Ansvar i denne Sag. At der ikke er faldet nogen Mistanke paa ham, fremgaar formentlig ogsaa deraf, at Kjøbenhavns Universitets Rektor og Professorer den 5te August 1598 gav ham en meget god anbefaling til Kapitlet i Bergen, idet de bevidnede, at han i nogle Aar havde studeret der ved Universitetet og imidlertid skikket sig som en ærlig og flittig Person i alle Maader; man havde derfor anset ham værdig til Baccalaurgraden i Filosofien og nærede det Haab, at han i Fremtiden vilde kunne tjene den kristne Kirke »med Ære og Lige«, hvorfor man bad Kapitlet i Bergen at skaffe ham nogen Hjælp til dermed at fuldføre sine vel begyndte Studeringer¹⁾.

Oluf Kock overbragte selv denne anbefaling. Det er os imidlertid ikke bekjendt, om han fik den attraaede Understøttelse. Derimod blev han i Aaret 1601 kaldet til Sognepræst ved Domkirken i Bergen, paa en Tid da Staden herjedes af en pestagtig Epidemi, der Aaret iforvejen havde bortrevet hans Formand, Hr. Truels Lavritsen, og en stor Del af Sognefolkene²⁾. Hans Overtagelse af Embedet mødte imidlertid en Modstand, hvis Aarsag vi ikke kjende. Men den 23de Juni 1601 udgik der kgl. Befaling til Lavrits Kruse, Lensmand i Bergen, om at forhjælpe Oluf Kock, der af Borgmestere, Raadmænd og flere af Menigheden sammesteds efter Ordinansen lovlig var kaldet til deres Sognepræst, saa han til samme Kald endelig kunde blive befordret, da det tilkjendegaves, at Superintendenten (M. Anders Fos) og nogle faa andre skulde gjøre ham Forfang paa samme hans Kald³⁾. Det kan være tvivlsomt, om det

¹⁾ Ny kirkehist. Saml. III, 635—7.

²⁾ Norske Saml. I, 63—4. Norske Mag. II, 613—4. Almindelig siges, at Kock i Aaret 1600 blev Sognepræst i Bergen; men det følgende Kongebrev viser, at det ikke kan være sket før 1601.

³⁾ Norske Rigsregistranter. III, 637. Her kaldes han urigtig Oluf Hansen Kock, en Fejltagelse, der sikkert stammer derfra, at Kock i det Brev, hvori han har klaget til Kansleren og hvormed han har foranlediget Kongebrevet, har kaldet sig: Olaus Johannis Coccius.

er lykkedes Kock at overvinde de Vanskeligheder, der stilledes i Vejen for hans Adgang til Præsteembedet; ialfald fik han snart saa mange Stridigheder og Ubehageligheder i Bergen, at han blev saa godt som en Umulighed der i Byen. I den følgende Sommer begav han sig til Kjøbenhavn, hvor han den 13de Juli 1602 tog Magistergraden under Professor Jon Jakobsen Venusin's Dekanat. Ved den Lejlighed betegnedes han som »D. Olaus Coccius, Candidatus SS. Ministerii«, en Betegnelse, der viser, at han definitivt havde opgivet Embedet i Bergen. Og dette fremgaar ogsaa af et Brev af 10de August 1602 fra Venusin til Biskop Jørgen Eriksen i Stavanger, med hvis Datter Kock for ikke længe siden var bleven gift¹⁾, og fra hvem han havde overbragt Venusin en anseelig Gave, ventelig for at denne skulde tage sig af Kock's Sager. I Brevet ytres nemlig: »Coccius non potuit sine maximo tumultu Bergensibus restitui. Non potuit sine periculo cum ipsis vivere. Perpetuo in metu isthic vivendum; semper sibi paratos haberet adversarios. Et ut est genus isthoc hominum irarum tenax, certe in aliquod magnum malum tandem erupisset²⁾.« Venusin omtaler tillige, at Kock allerede havde modtaget en anden og i enhver Henseende mere tiltalende præstelig Ansættelse. Hvilken den var, erfares af et lidt tidligere af Kock udvirket Kongebrev til Borgmestere og Raad i Bergen, dat. 6te August 1602, hvori det hedder: »Vider, at som vi forfare, hvorledes M. Oluf Kock, nu Sognepræst til Domkirken

¹⁾ I Worms Lexicon II, 230 og andensteds siges, at Oluf Kock var gift med Anna Skjelderup, en Datter af M. Peder Skjelderup, der, efter at have været Sognepræst ved Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn, døde som Biskop i Trondhjem; men det er ganske urigtigt. Kocks Hustru var en Datter af Biskop Jørgen Eriksen og Adriane Skjelderup (Søster til fornævnte M. Peder Sk.); hendes Fornavn kjendes ikke med Vished; maaske var det Susanna, da Biskop Jørgen Eriksen havde en Datter af dette Navn.

²⁾ Rørdam, Hist. Kildeskrifter. II, 585—6. Blandt dem, som Kock havde Strid med i Bergen, var ogsaa Lektoren M. Thomas Johannis Russius, ib. 583—4.

i Lund, haver paa nogen Tid udi det hellige Prædikeembede betjent Menigheden der udi vor Kjøbsted Bergen og som en Sognepræst og Sjælesørger udi al forefaldende Lejlighed for dem ladet sig bruge, og endnu aldeles intet af den Præsterente og Indkomst at have bekommet, som Sognepræsten ellers for hans Besværing og Umage bør at følge: da bede vi eder og ville, at I uden videre Forhindring og Forhaling give og fornøje ham, hvad ham for slig hans Tjeneste og Umage med Rette bør at følge¹⁾.« Til denne Kontrovers om resterende Præsterente fra Bergen hører følgende senere Forhandling mellem Kock og Formandens Enke, indført i »Acta Capituli Bergensis« og os meddelt af Pastor D. Thrap i Bergen:

»Forligelse imellom M. Oluff Cock och Sinneve salig Hr. Troelsis.

Andreas Fossius Superintendens Bergensis in Norvegia met menige Capitell ther sammestedtzt, kiendis och vitterligt giøre for alle medt thette vort obne breff, at Anno 1605 thendt 26 Junii paa voris geistlige Consistorio offuirverindis Ærlig och Velbyrdige Lauritz Kruse til Suenstrup, Høffuitzmand paa Bergenhus, kom for oss udi Rette hederlig och høglerdt Mandt Mester Oluff Cock, Canonicus och Sogneprest til Lunde Domkirke udi Skaane, och udi Rette haffde steffnit ærlig och gudfrøgtige quinde Hustru Synneve, S. Hr Truelsis fordom Sogneprest til Domkirken hans efterleffverske, och hinde tiltalett for huis Rettighedt hun hafde oppebaarett udi hendis Naadis Aar, af huilcket for^{ne} M. Oluff meente sig at skulle nyde nogett mere, endt hand bekommett haffde, och besynderlige Vederlegelse for sin kost og Vaaning, som handt sielffuer holt sig, Och ligesaa at haffue beholdett alene huis hannem blef foræret aff de krancke, huilcke handt udi thendt farlige tidt besøgte. Huortill for^{ne} Synneve suarede sig at haffue indlagt paa

¹⁾ Norske Rigsregistranter. III, 671.

Raadstufuen sit klare Register emodt huis for^{ne} M. Oluff kunde haffue hinder i thenne Sag til at thale. Och tha vaar beggis deris Indtegt lignet och laugt tilsammen, saa at øffrigheden haffde kienndt hende til at skulle endda haffue hafft aff M. Oluff 26 Dal. 2 m $\frac{1}{2}$ 9 $\frac{1}{2}$. Paa huilcken Summa hende er baaren vedt Rasmus Pedersen Raadmandt her i Bergen 18 Daler, som kom paa M. Oluffs Anpart af Byens tiende. Desligeste haffuer for^{ne} Hustru Synneve bekommet i hendis betalning, som for^{ne} M. Oluff hende skyldig bleff, 3 løbe Smør, huer løb regnet for 9 m $\frac{1}{2}$ danske, er tilsammen 5 Daler 3 m $\frac{1}{2}$. Saa handt end da rester 3 Daler i alt. Som hun och therpaa fremlagde øffrighedens beviis med Stadsens Secreter forseglett. Men huis Kost eller Seng vaar anlangende, da vaar det hannem til Rede holdett, om handt haffde vildt der med teckedis. Tha effther disse och mange flere ordt, som thennem emellom vaar taledede, och effther at vi thenne sag medt tilthale och giensuar haffde grangiffueligen offuirveiet, haffue vi dennem endrecteligen formanedt om en venlig och kierlig forligelse, huilcket de ocsaa paa begge Sider omsier samtøcte, saaledis att for^{ne} M. Oluff alldrig her effther skulle tale paa samme Sag, som handt tilforne haffuer meent sig videre aff hende att skulle haffue; men naar Hustru Synneve quitterede de 3 Daler, som hannem paa Raadstufuen bleff til regnett at bleffuet hinde skyldig, oc hun der offuir ville giffue hannem 9 Daler, saa vilde [hand] siden aldrig mere tale enthen om kost eller foræring aff de krancke; men all thendt Sag, om huis som sig kunde till falle udi hustru Synneve hendis Naadis Aar, aldelis her effther da at uere dødt och mactesløst, oc aldrig der paa skulle anckis i nogen maade. Paa huilcket de och vennlige gaffue huer andre theris hender, saadant fuldkommeligt at skulle holdis, som ocsaa thend gode Mandt Velbyrdige Lauritz Cruse racte M. Oluff sinn haandt ther paa, at handt ville fornøye hannem for^{ne} 9 Daler paa hustru Synnevess Vegne. Oc til ydermere Vidnesbyrdt her om, at saaledis tilganget er, som for^{vitt} staar, trøcke

vi voris sedvanlige Capitells Secrete her neden for thette vort obne breff. Actum die et loco ut supra.«

Som Sognepræst ved Domkirken i Lund forlenedes M. Oluf Kock med et Kanonikat sammesteds. Da hans Svigerfader Biskop Jørgen Eriksen i Stavanger døde, ansøgte det derværende Kapitel den 29de Juni 1604 Kongen om at faa Kock til den afgaaede Biskops Eftermand¹⁾, et Ønske, som dog ikke opfyldtes, og vistnok med Rette, naar man tager Hensyn til de bitre Stridigheder, som han, vel neppe uden egen Skyld, havde haft i Bergen, og dem, han senere fik i Kjøbenhavn, hvilke noksom vise ham som en fremfusende og ubesindig Mand. — Om hans Liv i Lund er der, saa vidt vides, ellers ikke opbevaret nogen Erindring uden en Ligsten, han lod lægge i Domkirken over sin lille Søn Jørgen, som døde 1605²⁾. Hans Virksomhed der blev heller ikke lang, da han allerede i Begyndelsen af Aaret 1607 kaldtes til Sognepræst ved Nicolai Kirke i Kjøbenhavn, efter at Formanden M. Hans Knudsen Vejle var forfremmet til Fyns Bispestol³⁾. Den 27de Februar 1607 holdt M. Oluf Kock Afskedsprædiken i Lunds Domkirke⁴⁾.

1) A. Faye, Christianssand Stifts Bispe- og geistlige Historie, S. 203. Faye har ikke vidst, at Kock var Biskop Jørgen Eriksens Svigersøn. Om det var i Anledning af Bispeembedet Kock i September 1604 var i Kjøbenhavn (Ny kirkehist. Saml. V, 204), kunne vi ikke sikkert afgjøre; men usandsynligt er det ikke, da Afgjørelsen trak længe hen. Først den 20de Maj 1605 fik nemlig den ny Biskop i Stavanger, M. Lavrits Skavbo, sit Superintendentbrev (Norske Rigsregistranter. IV, 116—7).

2) Sommelius, De templo Cathedrali Lund. p. 114—5, meddeler Indskriften: «Filiolo suo Georgio Cocelo, qui natus fuit Lundæ A^o 1604 d. 16. Octobr., et anno 1605 pridie Paschatos decessit, hoc monumentum posuit Olaus Coccius, Pastor et Canonicus Ecclesie Lundensis.»

3) I et Brev af 18. Februar 1607 til Biskop Lavrits Skavbo i Stavanger ytrer Professor Joh. Stephanus i Kjøbenhavn: «In locum M. Johannis Canutii Episcopi Fionensis electus est ad Pastorum Divi Nicolai M. Olaus Magirus, gener tui prædecessoris.» Jfr. Rørdam, Hist. Kildeskrifter, II, 591.

4) Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne. I, 218.

Som Præst i Kjøbenhavn benyttede Kock Lejligheden til at udvide sine Kundskaber; vi vide ialfald, at han tog en rejsende Tydsker, M. Theophilus Cangiser, i Huset hos sig i Vinteren 1607—8 og betalte ham for videregaaende Undervisning i det græske Sprog¹). Forresten er der ikke meget, der særlig henleder Opmærksomheden paa ham, før den Sag opkom, der har indskrevet hans Navn i Kirkehistorien, medens den samtidig gjorde ham selv ulykkelig; dog fortjener det at anføres, at da Dronning Anna Kathrina i Marts 1612 laa paa sit Dødsleje, blev Kock kaldet for at række hende Altarens Sakramente, thi dette synes at vidne om, at han har nydt Tillid og Anseelse²).

Vi have ikke hidtil havt Anledning til at omtale Kocks kirkelige Anskuelse, af den simple Grund at Efterretninger fattes. Af det følgende fremgaar dog klart nok, at han afgjort hørte til den kryptokalvinistiske Retning, der havde saa talrige Tilhængere her i Landet ved Begyndelsen af det 17de Aarhundrede. Saa længe de, der hyldede denne theologiske Anskuelse, imidlertid fik Lov til uhindret, om end i noget tilsløret Form, at fremsætte deres Lærdomme, var der ingen Grund for dem til at hendrage Opmærksomheden paa sig, saa meget mere, som de maatte sige sig selv, at der ikke var den bedste Overensstemmelse mellem deres Lære og den augsburgske Konfession, der var den dansk-norske evangeliske Kirkes Grundlov. Anderledes blev Stillingen derimod, da den ansete og indflydelsesrige Professor Hans Povlsen Resen, støttet af Kongen og af Kansler Christian Friis til Borreby, med Kraft søgte at standse

¹) Rørdam, Kbhvn.s Univ. Hist. 1537—1621. IV, 593 (Nr. 419).

²) Dette omtales af ham selv i et Bønskrift til Kongen, som nedenfor skal anføres. Det er neppe tilfældigt, at Resen i sin Ligtale over Dronningen ganske forbigaar denne Omstændighed, som ellers plejede udførlig at berettes i den Tids Ligtaler. Enkelte andre Træk om Kock findes i Ny kirkehist. Saml. V, 150; Nye Danske Mag II, 39—42. Paa sidstnævnte Sted er meddelt et Brev til Kock indeholdende mærkelige Efterretninger om Kalmarkrigen.

Kryptokalvinismens Fremtrængen; thi nu var der vel mange, der forsigtig trak sig tilbage, men de modigere maatte forsøge en Kamp for om muligt at hævde det Stade, som de havde indtaget, eller for at styrte den Mand, i hvem de med god Grund saa deres farligste Modstander. Til den sidste Klasse hørte Mester Oluf Kock, og han valgte Prædikestolen til det Sted, hvorfra han først mere tilsløret, siden bestandig aabenbarere rettede sine Angreb mod Resen, indtil han i stigende Hidsighed overskred alle Sømmelighedens Grændser og gravede sin egen Grav. Tidspunktet, da hans Angreb begyndte, kan formodentlig sættes kort efter M. Iver Stubs Fald (1609). Den første Anledning til Striden var, som det synes, at Resen i Aaret 1608 (dog uden at nævne sig som Udgiver paa Titelbladet eller andensteds) havde besørget en ny dansk Udgave af Luthers Katekismus (under Titel: »Enchiridion, en Haandbog for menige Sogne-Præster og Prædikantere«), i adskillige Punkter afvigende fra den hidtil brugelige. Navnlig var der at mærke ved den, at medens Trosbekjendelsen i selve Katekismen var fuldstændig anført, var den anden Artikkel i den bagefter tilføjede Døbebog kun anført i forkortet Form, saa at flere Led (saasom: pint under Pontius Pillatus, nedfaren til Helvede, opfaren til Himmels) vare udeladte. Her, mente Kock, var en god Lejlighed til at komme en farlig Modstander til Livs, og da Resen senere i nogle akademiske Theses udtalte sig paa en Maade, der kunde tyde paa, at han tillagde Christi menneskelige Natur samme Evighed som den guddommelige, saa var der Stof nok for Kock til at fremstille ham som en Vranglærer, der vilde paaliste Kirken en ny og fremmed Lærdom.

Paa dette Sted skal dog ikke gives en udførlig Fremstilling af den kock-resenske Strid. Nærværende Forfatter har nemlig for ikke længe siden givet en saadan i 3die Del af sin Kjøbenhavns Universitets Historie 1537—1621, S. 255 flg., og har derfor ikke Lyst til at gjentage sig selv. Derimod skal her meddeles en Række Aktstykker i Sagen, som

forhen enten ikke have været trykte eller dog mangelfuldt udgivne¹⁾).

1.

Stevning til M. Oluf Kock, D. Hans Resen og D. Kort Aslaksen om at møde i Kolding d. 21. Febr. 1614.

Vi Christian den Fjerde, med Guds Naade Danmarks, Norges, Venders og Gothers Konning etc., hilser Eder os elskelige hæderlig og vellærd Mand M. Oluf Kock, Pastor til S. Nicolai Kirke udi vor Kjøbsted Kjøbenhavn, evindeligen med Gud og vor Naade. Vider, at eftersom I underdanigst for os haver ladet berette, hvorledes os elskelige hæderlig og højlærd Mand D. Johannes Resenius, primarius Theologiæ Professor udi Universitetet udi vor Kjøbsted Kjøbenhavn, skal have foregivet hans Tilhørere nogen Lærdom der udi Universitetet, som ikke med Guds Ord og vor christelige Religion skal stemme overens, desligeste at en Catechismus er paa ny trykt anderledes end som de forrige Catechismi, som her udi Riget ere brugelige, som skal give den gemene og simple Almue Forargelse og Tvivl-agtighed udi Religionen: hvorfor vi selv ere tilfreds med nogle vore gode og lærde Mænd at forhøre, hvis I udi saa Maade kunde have for^{ne} D. Johanni Resenio at beskylde. Thi bede vi Eder og ville, at I rette eders Lejlighed efter at møde udi vor Kjøbsted Kolding tilstede for os og for nogle vore gode og lærde Mænd udi Rette den 21. Dag Februarii førstkommendes, tagendes med eder, hvis I agter eders Angivende med at bekræfte. Desligeste bede vi og byde Eder fornævnte D. Johannes Resenius, at I og retter eders Lejlighed efter til samme Tid at møde tilstede, tagendes og med Eder, hvis I kunde have udi den Sag Eder med at forsvare; og da samtligen at lide og undgjelde,

¹⁾ De øvrige Aktstykker i Sagen er trykte i Pontoppidans Ann. eccl.-Dan. III, 614—7. 627—46. Kjøbenhavns Univ. Hist. IV, 633—6. 639—41.

hvis herom for Rette bliver forordineret og afsagt. Udi lige Maade bede vi og byde Eder hæderlig og højlærd Mand D. Cunradus Aslacus, Professor Theologiæ udi for^{n^e} Kjøbenhavns Universitet, at I og retter eders Lejlighed efter, samme Tid at møde tilstede, om I haver noget derudi at sige. Haderslevhus den 7 Januarii Anno 1614.

Afskrift i Thotske Saml. 2041. 4. Smlignet med Sjøel. Teg. XXI, 46.

2.

Forhandlinger i Konsistorium angaaende M. Oluf Kocks Angreb paa Resen.

22 Januar 1614.

Præsentibus in Consistorio, Magnifico Dn. Rectore. (M. Johanne Jani Alano), D. D. Cunrado, D. D. Finckio, D. D. Metznero, M. Hermanno, M. Joh. Erasmo, M. Vulfango, M. Longomontano, (Notario M. Gasparo Erasmo Brochmand).

Fremkom in Consistorio hæderlig og højlærd Dn. D. Johannis Resenii Fuldmægtige, M. Antonius Coldingensis, Regiæ Communitatis Præpositus, og fremlagde D. D. Joh. Resenii Fuldmagt med egen Haand skreven og underskreven, og lyde Ord fra Ord, som efterfølger:

Giver jeg hæderlig og vellærd M. Antonio etc. Finis: 22 Januar. Anni J. C. 1614.

Og paa den anden Side mødte samme Tid vellærd Jens Jensen Sanger, som i lige Maade fremlagde hæderlig og vellærd Mands M. Olai Koccii Fuldmagt, lydendes Ord fra Ord som efterfølger:

Initium: S. Kjære Johannes, heder jeg eder ganske venligen. Finis: At det maa skrives paa dette mit Forsæt og indføres udi Vidnesbyrdene, hvad dertil bliver svaret. Vale.

Men efterdi M. Antonii Coldingensis Fuldmagt lyde alene paa at tage Vidnesbyrd om M. Olai Koccii Prædikener og [det i] M. Olai Koccii Fuldmagt end ydermere indeholdte quarto puncto, blev der communi consensu Rectoris et

Professorum skikket Bud efter Dn. D. Johannem Resenium, at han udi egen Person vilde møde. Er da D. Resenius selv og kommen paa Consistorio, og efterat han havde læst M. Olai Fuldmagt, vidste han ikke af nogen Skrift at sige, som skulde være conciperet af Studiosis udi Communitetet, uden hvis som skulde siden offentlig udi Rette særdeles fremlægges. Hvad vedkommer det 4. postulatium udi samme Fuldmagt, formener D. Joh. Resenius, at Citation var alene sket at høre Vidnesbyrd. Naar de bleve lovligen stevnede til at give tilkjende, hvad de havde at sige om den Phrasi: humana Christi natura est æterna, vilde de være overbødige derpaa sig at resolve. Da efterdi at Citation alene var sket til at høre Vidnesbyrd, blev Vidnesbyrd indfordret, som vandt med oprakte Fingre efter Loven, som efterfølger:

Først fremkomme Johannes Strange ¹⁾, Nicolaus Strange, Laurentius Gorm, Simon Franciscus, som svore efter Loven med oprakte Fingre og sagde, saa sandt dennem Gud skulde hjælpe og hans hellige Ord, vilde de vidne det, som sandt var. Vandt de skriftligen efter deres Seddel, hvilket de læste og siden indlagde, og var Begyndelsen derpaa denne: Om Fredagen den 10de Decemb. udi M. Olai Kocci Ugeprædiken etc. Enden: Skriver hvem der vil og bærer frem, der skal komme den, der skal svare til etc.

Og nærværendes Jens Jensen, M. Olai Fuldmægtige, adspurgte dennem, om ikke nogen anden skulde have gjort for^{næ} Studiosorum Beretning. Da bekræftede formeldte Studiosi med højeste Ed, at de baade havde selv for^{næ} Beretning gjort og deri ogsaa indført, hvis de havde selver hørt.

II. Fremkom Thomas Tullius, og, præmisso juramento ut supra, vandt iligemaade efter hans egen overgivne Seddel, som efterfølger. Initium: Udi den syv-slags Prædiken, som M. Oluf Kock prædikede etc. Finis: Paa hvilket Ord jeg

¹⁾ Siden Præst i Faxø.

dog ikke kunde høre Enden fuldkommeligen eller distincte for Almuens Allarm og Munklens Skyld.

III. Indkom Olaus Slangendorph og Elias Paulinus og vunde efter Loven, som efterfølger. *Initium: E concione habita die Ascensionis Christi in arce Hafniensi etc. Finis: Som lærte, at Christus havde været et Menneske af Evighed, og lagde det ikke til: for Gud.*

[Og tilspurgte Dn. D. Johannes Resenius Jens Jensen, M. Olai Fuldmægtige, om han ikke selv dette alt havde hørt paa Slottet: hvilket han ikke vilde nægte; men sagde, han ikke derfor var opkommen in Consistorio, og ikke heller havde han saa nøje agtet paa hvert Ord udi M. Olai Kocci Prædiken; der blev meget sagt¹⁾].

Fremdeles vandt for^{ne} Olaus Slangendorph alene, Ord fra Ord, som efterfølger. *Initium: E concione hebdomadaria habita in templo D. Virginis etc. Finis: De andre, som det skulde gjøre, ere stumme Hunde, sidder og rager udi deres Pendinge og Mammon etc.*

Ydermere vandt Olaus Slangendorph og Elias Paulinus samtligen efter deres indlagte Seddels Lydelse Ord fra Ord, som efterfølger. *Initium: Dominica 4ta Adventus etc. Finis: Her er ingen Figur, Fabel eller Lutheri.*

Item vandt Olaus Slangendorph alene, som efterfølger. *Initium: In ipsis natalitiis Christi etc. Finis: Endelsen kunde man ikke grangivelig høre for Almuens Bulder etc.*

Item vandt Olaus Slangendorph alene, som følger. *Initium: Christus, saa vidt han var etc. Finis: en Herre over Himmel og Jord etc.*

IV. Indkomme Christianus Johannis, Hører i Skolen, og Paulus Severinus, og præmisso juramento vandt efter deres Seddels Lydelse, som lyder saaledes Ord fra Ord. *Initium: Disse efterfølgendes Ord etc. Finis: Da maatte Religionen blivet fordærvet og forkrænket.*

¹⁾ Ved det indklamrede Stykke er bemærket i Randen: Dette blev udeladt.

V. Et ultimo indkomme Johannes Thomæ Roschil-
densis, Petrus Christierni Arcopianus, Christianus Gerhardi,
Nicolaus Nicolai Uldborg, Simon Franciscus, Paulus Petræus
Ubius, Nicolaus Barthol. Helsing., Chilianus Nicolai Uld-
borg, Christianus Erasmi Slaglosienses, og efterat de havde
lovligen gjort deres Ed, vandt de efter deres egen indlagte
Seddels Lydelse, som lyder Ord fra Ord, som følger. Initium:
E concione M. Olai, Text. Psal. 116 v. 2. Finis: Det skal
vel komme til Marked, om Gud vil jeg lever.

24 Januarii, horis pomeridianis.

Præsentibus Magn. Dn. Rectore, D. D. Resenio, D. D.
Cunrado, D. D. Metznero, D. D. Th. Finckio, M. Her-
manno, M. Joh. Erasmo, M. Vulfgango, (Notario M. Gas-
paro Erasmo Brochmand).

Indkom hæderlig og vellærd Mand M. Olaus Koccus
og venligen anlangede, han maatte bekomme Resolution
paa det fjerde Postulato i hans indlagte Forsæt indført,
efterdi han nu dertil havde ladet citere Studiosos. Blev da
indkaldet:

I. Johannes Strangius og præsent M. Olao Koccio
adspurgt af Magn. Dn. Rectore, om han nogen Tid havde
publice eller privatim defenderet eller proponeret det Dogma
de æternitate humanæ naturæ Christi. Da svarede for^{ne} Joh.
Strangius, at han aldrig havde hørt Dn. D. Resenium sige:
humanam Christi naturam esse simpliciter et absolute æter-
nam. Men dette benegtede han ikke, han jo havde hørt paa
Dn. D. Resenii Lectie: *Hominis Christi essentiam esse Deo
æternam sub quavis sui ratione verissima, eo nempe modo,
quo omnia Deo sunt æterna.* Da adspurgte M. Olaus Koc-
cius formeldte Joh. Strangium: 1. Om han ikke selv havde
denne Lærdom forfægtet. Hvilket han stadelig nægtede.
2. Spurgte han hannem ad, om hannem ikke var vitterligt
om en Seddel, som *Famulus communis* siges at skulle have
ombaarret i Klosteret, hvilken ikke af nogen skulde have
maatte læses uden alene af dennem, som den vilde under-

skrive. Hvortil Joh. Strangius ved sin Ed forantvordede, han ikke af nogen saadan Seddel vidste at sige. Og adspurgte D. Joh. Resenius M. Olaus Koccium, om han vilde gjøre det bevisligt. Hvortil M. Olaus svarede, at der saa siges. D. Joh. Resenius formente, han eller Studiosi ikke dertil burde at svare, uden M. Oluf vilde give fuld Sag. M. Oluf svarede: Jeg giver ingen Sag. Interponerede sig da Rector et Professores og sagde, at man hermed skulde holde oppe, indtil alle Studiosi havde sig resolveret paa 4. postulato udi M. Olufs indlagte Fuldmagt angiven: besønderlig efterdi Citation derfor var sket, og derhos at man kunde devitere confusionem. Er da Joh. Strangius, som først blev indfordret, demitteret.

II. Indkom Nicolaus Strangius, og iligemaade adspurgt af Magn. Dn. Rectore, svarede og med Ed bekræftede, han aldrig havde proponeret eller propugneret det Dogma de æternitate humanæ naturæ Christi. Og der han fremdeles tilspurgtes, om han havde nogen Tid hørt D. Resenium lære, humanam Christi naturam esse æternam: da sagde han, at han det aldrig havde hørt; thi han var Novitius, og havde kun været her paa Academiet en kort Tid.

III. Indkom Laur. Gorm, og der han iligemaade var adspurgt om det 4. postulato, præmisso juramento, svarede han, at han aldrig publice eller privatim havde det Dogma de æternitate humanæ naturæ Christi proponeret eller defenderet. Derhos sagde, at hannem ikke var i nogen Maade bevidst, D. Resenium nogen Tid at have brugt denne Phrasi: humana Christi natura est æterna. Men det havde han vel hørt af D. Resenio: humanam Christi essentiam Deo esse æternam, eo modo quo omnia, ligesom det staar in thesibus. Og strax producerede han Theses D. Resenii og samme Ord af dennem oplæste.

IV. Indkom Simon Franciscus, og der han var iligemaade tilspurgt, om han ikke havde proponeret eller defenderet det Dogma de æternitate humanæ naturæ Christi, præmisso juramento, svarede han: Nej. Adspurgtes han

derhos, hvad han havde hørt D. Resenium herom at læse; gav han til Ansvar, han aldrig havde hørt D. Johannem sige, Christi humanam naturam esse ἀπλῶς æternam; men det vilde han ikke negte, han jo havde hørt af D. Resenio, humanitatem Christi esse Deo æterno ab æterno præsentissimam, ut omnia.

V. Indkom Thomas Tullius og iligemaade adspurgt svarede, han aldrig havde hørt D. Resenium bruge den locutione: Humana Christi natura est æterna; men isteden derfor havde hørt: humanam Christi naturam esse Deo æternam et fidei, modo transcendente et imperscrutabili. Svarede derhos, han aldrig havde defenderet ἀκριβῶς den Sententiam, humanam Christi naturam esse æternam, endog han havde den Quæstion ventileret exercitii ergo, efterat denne Controversia nu var opkommen, og der formentes, at der skulde nogle findes, som saa skulde lære.

VI. Indkom Olaus Slangendorphius, og der han iligemaade var adspurgt, svarede han, præmisso cæterorum more juramento, han aldrig havde hørt D. Resenium anderledes lære om den Controversia, som nu agiteredes, end humanitatem Christi Deo esse æternam, ut omnia, idque modo transcendente. Med Ed efter Loven derhos bekræftede, han ikke nogen Tid havde proponeret eller defenderet dette Dogma: humana Christi natura est æterna.

VII. Indkom Elias Paulinus, og der han iligemaade var tilspurgt, svarede han, efter han havde svaret, at han aldrig havde hørt D. Resenium sige, humanitatem Christi esse æternam; men, essentiam Christi hominis esse Deo æternam, ut omnia. Sagde derhos, han aldrig havde defenderet det Dogma: Humana Christi natura est æterna.

VIII. Indkom Christianus Joannis, og der han iligemaade var tilspurgt, svarede, han aldrig havde hørt D. Resenium sige, humanam Christi naturam esse æternam; immo sagde, D. Resenium at have denne locutionem og phrasin pro lectione dammeret. Men det havde han hørt af D. Resenio, humanitatem Christi Deo fuisse æternam

transcendenter, eo modo quo omnia. Sagde fremdeles, han aldrig havde defenderet dette, Christi humanam naturam esse æternam, immo ne quidem proponeret.

IX. Indkom Paulus Severini Sort, og der han iligemaade var tilspurgt, svarede han, at han aldrig havde hørt nogen i Klosteret defendere, humanam Christi naturam esse æternam, ikke heller selv havde det gjort. Blev derhos tilspurgt, om han aldrig havde hørt D. Resenium sige, humanitatem Christi esse æternam: hvortil han svarede, at uanset han havde været assiduus auditor D. Resenii paa 5 Aar, havde han dog ikke nogen Tid hørt D. Resenium andet sige, end Christum hominem Deo ab æterno fuisse præsentem, ut omnia etc.

X. Indfordret en hele Skare udi Klosteret og iligemaade tilspurgt, om de nogen Tid havde publice eller privatim proponeret eller defenderet det Dogma de æternitate humanæ naturæ Christi; da svarede I. Johannes Thomæ Roschildensis, han aldrig havde hørt nogen defendere, Christi humanam naturam esse æternam. Sagde derhos, han ikke havde hørt D. Resenium noget saadant lære, men alene humanitatem Christi fuisse Deo ab æterno præsentissimam, ut omnia. II. Svarede Paulus Petrejus Ubius, han aldrig havde hørt D. Resenium sige, humanitatem Christi esse absolute æternam; men, essentiam hominis Christi esse Deo præsentissimam, eo modo quo omnia. III. Svarede Petrus Christierni, han aldrig havde hørt D. Resenium sige, humanam Christi naturam esse ἀπλῶς æternam, men humanitatem Christi esse æterno Deo æternam, ea ratione qua omnia Deo æterno æterna sunt. IV. Svarede Nicolaus Bartholinus, han aldrig havde defenderet, humanam Christi naturam esse æternam, ikke heller havde han hørt D. Resenium saa lære, men alene at humana Christi natura var Deo realissime æterna, ut omnia. V. Christianus Gerhardi totidem verbis et plane iisdem respondebat. VI. Chilianus Nicolai sagde, at D. Joh. Resenius havde lært, at humanitas Christi var Deo æterna, ut omnia, quod in Deum non cadant διαστήματα temporis, omniaque ipsi

præsentissima sunt. VII. Nicolaus Nicolai sagde, han aldrig havde proponeret eller defenderet det Dogma de æternitate humanæ naturæ Christi. VIII. Christiernus Erasmi sagde, han aldrig havde hørt D. Resenium sige, humanitatem Christi esse absolute æternam; men at humanitatem Christi var Deo realissime et transcendentæ æternam, ut omnia.

Fremdeles der for^{ne} Studiosi vare nu dimitterede, bleve efter M. Olai Kocci Begjæring indfordret Trugillus Nicolai, og adspurgte hannem M. Olaus om en Seddel, som han havde hørt skulde være ombaaren i Klosteret. Hvortil for^{ne} Trugillus svarede, at Famulus communis i Klosteret havde for hannem berettet, at der skulde en Seddel være underskrevet af Studenterne i Klosteret, lydende om den Prædiken, som M. Oluf havde haft udi Vor Frue Kirke. Men hvo den havde indbaaret, eller fra hvem den var kommen, vidste han ikke. Og end ydermere sagde, at for^{ne} Famulus communis skulde have refereret, at der ikke flere samme Seddel læste end de, som den underskrev. Er da Famulus communis tilspurgt, hvad han hertil svarede: og sagde han, at der bleve saa mange Sedler indbaarne udi Klosteret, og med højeste Ed bekræftede, han ikke vidste af nogen saadan Seddel at sige. Er af samme Aarsag indkaldt Peder Brun, og der han herom blev tilspurgt, svarede han, at han ikke vidste af anden Seddel at sige, end af den, de havde skrevet ved den 2. og 3. Skive i Klosteret, om hvad de havde selv hørt i M. Olufs Prædiken, og skrevet deres Hænder under og indlagt in Consistorio.

Ydermere, jam abiturus M. Olaus Koccius, sagde han, at hvad den Prædiken vedkom, holdt paa Slottet die Ascensionis Christi, skyder han sig underdanigst til Kgl. Maj., Rigens Raad, som var tilstede, Adelen og andre, som den Tid Prædiken søgte, formenendes, at D. Hans Resen ikke bør at føre nogen Vidnesbyrd mod den Prædiken, uden han kunde fremlægge nogen skriftlig Mandat fra Hans Majestæt eller den gode Her Cancellær. Dertil svarede D. Re-

senius, at udi samme Prædiken var rørt om den Phrasi, som Oluf bruger: humana Christi natura est æterna; og derfor nødes han til endogsaa dette Vidnesbyrd at føre for det, om hvilket hannem Sag gives; sagde derhos, at det andet var kommet ind per accidens.

Fremdeles [spurgte] M. Olaus D. Resenium ad, hvi han havde ikke før ladet hannem tiltale, efterdi det var nu paa det 3die Aar, siden han skulde have begyndt at prædike imod hannem. Hvortil D. Resenius svarede, han havde ladet hannem herom lang Tid siden paaminde ved D. Conradum Aslacum og p. m. Canutum Bieschium: hvilket ogsaa saa at have i Sandhed været, bekræftede D. Conradus. Og svarede samme Tid M. Olaus, referente D. D. Conrado, at han ikke mente D. Hans Resen men nogle Anabaptister, som vare i hans Sogn. Lovede derhos, han selv vilde tale med D. Joh. Resenio, som han og gjorde, og confererede da venligen med hverandre de essentia hominis Christi: item, quo pacto omnia Deo æterno sint æterna: endog de communicatione idiomatum, og derhos om den Catechismo, som D. Hans havde ladet udgaa; og skiltes saaledes ad, at M. Oluf var veltilfreds med D. Resenio.

Ultimo adspurgte D. D. Conradus Aslachus M. Oluf Kock, om han i nogen Maade havde instigeret hannem til de heftige Prædikener. Forantvordede M. Olaus, han aldrig havde det gjort eller nogen under Solen, men meget mere havde raadet hannem til Fred og Endrægtighed. Dog, sagde M. Oluf, kan jeg ikke sige nej for, I jo haver raadet mig, at jeg ikke skulde lade af at gjøre min Bestilling og Kald, sed caute.

3.

Dom over M. Oluf Kock, afsagt den 29de Januar 1614 af Sjællands Biskop og fem Provster.

Vi efterskræve Peder Jensen Vinstrup, Doctor og Superintendent over Sjællands Stift, Peder Jensen Skjelde-
rup, Sognepræst til Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn og Provst

ibid., Claus Christoffersen, Sognepræst udi Herfølge og Provst udi Bjeverskov Herred, Rasmus Lauritsen, Sognepræst udi Ljunge og Provst ibid. ved Frederiksborg, Niels Eskildsen, Sognepræst til S. Peders Kirke i Næstved og Provst til Tybjerg Herred, Peder Krag, Sognepræst udi Ringsted og Provst udi Ringsted og Alsted Herreder, tilkaldede og forordnede af fornævnte D. Peder Vinstrup at sidde og dømme med hannem udi denne Sag, kjendes og gjøre vitterligt for alle, at Aar 1614 den 29de Januarii var for os udi Rette skikket hæderlig og vellærde Mand M. Oluf Kock, Sognepræst til S. Nicolai Kirke udi Kjøbenhavn, efter vor allernaadigste Konges og Herres Brev og Befaling, dateret Haderslev den 7de Januarii næst forleden, lydendes Ord fra Ord, som efterfølger:

Christian den Fjerde (etc.). Vor sønderlige Gunst tilforn. Vider, at hæderlig og vellærde Mand Magister Oluf Kock, Pastor til S. Nicolai Kirke udi vor Kjøbsted Kjøbenhavn, underdanigst af Os haver været begjærendes, at Vi naadigst vilde tilstede hannem at prædike igjen, efterdi han af eder fra sit Prædikeembede er suspenderet for nogen Ord, han af Prædikestolen haver talt, hvorover hæderlig og højlærd Mand D. Johannes Resenius sig højligen besværer: da bede Vi eder og ville, at I uden Forhaling, efter Ordinansens Tilhold, denne Sag for eder tager og ved en retfærdig Dom og Sentens pronuncierer, om fornævnte M. Oluf Ordinansen haver overtraadt udi sin Prædiken, saa han derfor bør fra sit Kald at være, eller og ikke; og at I slig eders Dom giver fra eder beskreven etc. Som Hans Maj.s Brev ydermere formelder.

Efter hvilken Hans Maj.s alvorlige Befaling idag i Rette mødte hæderlig og højlærde Mand D. Johannes Resenius, og haver haft sig udi adskillige Beskyldninger at besvære imod fornævnte M. Oluf, og haver derpaa indlagt sit skriftlige Forsæt, lydendes Ord fra Ord, som efterfølger:

Eftersom der indeholdes adskillige Stykker i de Vidnesbyrd, som ere tagne om Mag. Oluf Kocks Prædikener

for Magnifico Dn. Rectore og Dn. Episcopo, og fornævnte Dn. Episcopus og Dñi Professores haver været af mig begjærendes, jeg vilde dog til Anledning¹⁾ i Stykkevis give tilkjende, hvilke Puncta der kunde mest synes at være imod Ordinansen overalt i fornævnte Vidnesbyrd, med hvis andet, som kunde i lige Maade høre dertil, og det give til et skriftligt Forsæt, Sagen desbedre at overveje, saa sættes da efter slig Lejlighed i Rette:

1. Om de adskillige og mange Gloser og Gluffer, som findes her og der overalt, og synes paa mig at være dirigerede, besønderlig eftersom han haver givet mig Sag for Marcionitisk Lærdom og Catechismi Forfalskning, hvortil de ere saa jevnlig henførte (dog Sagen endnu ikke er bevist eller udført i nogen Maade, som det sig burde), ikke er imod Ordinansen, i hvilken der forbydes ufornumstige Prædikener etc. Fol. 19, som ogsaa at sige, hvad man lyster, og at drive allehaande Skjændsel og Forhaanelse etc., hvilket end heller ikke maa ske imod Papisterne.

2. Om slige Disputatser og Tale, som her ogsaa findes indført, dertil om det Marcionitiske Kjættereri etc., Christi Persons Deling, de communicatione idiomatum, Ubiquitet og sligt mere, ikke ere imod Ordinansen, hvor der forbydes at handle noget, som mørkt og uforstandigt er, for Almuen, Fol. 20, som og at føre ny og unyttige Disputatser paa Prædikestolen for den menige Mand, i de strænge Breve af annis 80 og 88 til Ordinansens Forklaring derom.

3²⁾. Om den sacramenteriske vrang Lærdom, Fol. 87, af samme Grund, naar Christi Person agtes urettelig imod hans Ord etc., som skal være fremsat paa Skjærtorsdag, og ellers af hannem per significat pro est, og Christi Legems Fraværelse, det han ikke skal kunne benægte jo saa

¹⁾ D. e. Vejledning. ²⁾ Dette Stykke er — forudsat at det ikke indeholder Afskriverfejl — ret et Pragtstykke af Resens bekjendte tunge og mørke Stil.

at være, for store Aarsagers Skyld, hvilket er udenfor den Lærdom, som Kongl. Maj. selv vil kjende paa, om ikke er imod vore Kirkers Bøger, som nævnes udi Ordinansen, Fol. 89, som ogsaa imod articulos pro perigrinis, item de strænge Breve derom efter Ordinansens rette Mening, annis 55, 68, 75, 88.

4. Og derforuden efterat Dn. Episcopus formener, Mag. Oluf ikke kan benægte, at han jo af hannem, denne Sag anrørendes, er ofte paamindet, sligt at lade fare, som andre gjorde, der forstod det dog saa vel som han, etc., sønderligen for det kom hannem slet intet til; saa han er objurgeret for saadan Dumdristighed, og hannem er befalet lovligen at udføre paa sit Sted, hvis han kunde have mod nogen med Rette, og forbudet saadan Ustyr mod den kristelige Vis og Skik, under alvorlig Straf, som vedbør; hvilket Dn. Episcopus veed selv noksom Besked paa: og han dog saa tit og groveligere end tilforn er kommen igjen over det samme og mere, som Vidnesbyrd paa adskillige Tider derefter formelder: om det ikke ogsaa er imod Ordinansen, hvor der befales, at enhver skal lyde Superintendenten udi de Ærende, som hannem befalet er, Fol. 87, og om han ikke skal sættes af sit Embede, Fol. 86.

Og er jeg herpaa Dom begjærende, om fornævnte M. Oluf Kock ikke bør derfor at være fra sit Kald, eftersom Kongl. Maj. vor allernaadigste Herre i sin sønderlige Mandat det Dño Episcopo uden Forhaling at dømme om befalet haver, saa og at dette Forsæt samt Vidnesbyrdene i Dommen maatte indføres Ord fra Ord.

Joh. Pauli Resenius.

Dernæst haver fornævnte D. Johannes Resenius indlagt adskillige Vidnesbyrd, samme sin Beretning med at bekræfte.

Først et skriftligt og forseget Consistorii Vidnesbyrd, lydendes Ord fra Ord som efterfølger:

Rector og Professores i Kjøbenhavns Universitet kjendes og vitterlig gjøre for alle, at Aar efter Guds Byrd 1614,

Løverdagen, som var den 22de Januarii, fremkom udi vores Consistorio hæderlig og højlærd Mand D. Johannis Resenii Fuldmægtig, Mag. Antonius Coldingensis, Regiæ Communitatis Præpositus, og fremlagde D. D. Johannis Resenii Fuldmagt, med egen Haand skreven og underskreven, og lød Ord fra Ord, som efterfølger:

Giver jeg hæderlig og vellærde Mag. Antonius Coldingensis, Reg. Communitatis Præposito, Fuldmagt at tage Vidnesbyrd paa Consistorio paa mine Vegne om Mag. Olai Coccii Prædikener. Den 22. Januarii Anno Jesu Christi 1614.

Joh. Pauli Resenius.

Op paa den anden Side mødte samme Tid vellærde Jens Jensen Sanger, som i lige Maade fremlagde hæderlig og vellærde Mands Mag. Olai Coccii Fuldmagt, lydende Ord fra Ord, som efterfølger:

S. Kjære Dñe Johannes, beder jeg Eder ganske venligen, at I ville vel gjøre og paa mine Vegne møde in Consistorio at høre de Vidnesbyrd, som D. Hans Resener vil føre imod mig, og at I ville paa mine Vegne begjære: 1. At Magnificus Dn. Rector vil holde D. Hans for, at den Skrift eller Seddel maa læses for alle, hvilken Studenterne haver undertegnet i Klosteret belangende min Sag. 2. At jeg maatte bekomme en Kopi af samme Skrift under Notarii Haand. 3. At Magnificus vilde vel gjøre og holde enhver for udi Særdeleshed paa deres Ed, at de ville vidne det, som de for den almægtigste Gud ville være bekendt. 4. At Magnificus vilde holde hvert Vidne for, om de aldrig i nogen Maade enten publice eller privatim haver proponeret eller og defenderet det Dogma de æternitate humanæ naturæ Christi. 5. At der maa skrives paa dette mit Forsæt og det indføres udi Vidnesbyrdene, med hvis dertil svares. Vale.

E. V.

Oluf Jensen Kock. Eg. Hd.

Men efterdi M. Antonii Coldingensis [Fuldmagt] lød alene paa at tage Vidnesbyrd om M. Olai Coccii Prædikener, og M. Olai Fuldmagt end ydermere indeholdt 4 Punkter,

blev der *communi consensu Rectoris et Professorum* skikket Bud til *Dn. D. Johannem Resenium*, at han udi egen Person vilde møde. Er da *D. Johannes Resenius* selv kommen op paa *Consistorio*, og efterat han havde læst *M. Olai Fuldmagt*, svarede han, at hvis belangede det 1ste *Postulatum*, vidste han ikke af noget Skrift at sige, som skulde være conciperet af *Studiosis* udi *Communitet*, uden hvis som siden skulde offentlig udi *Retten* særdeles fremlægges. Hvad vedkommer det 4de *Postulatum* udi samme *Fuldmagt*, formener *D. Johannes Resenius* saa vel som *Studiosi*, at *Citationen* var alene sket til at høre *Vidnesbyrd*; og naar de bleve lovligen stevnede til at give tilkjende, hvad de havde at sige om den *Phrasi, humana Christi natura est aeterna*, vilde de være overbødig sig derpaa at resolve. Saa efterdi at *Citatio* alene var sket til at høre *Vidnesbyrd*, bleve *Vidnesbyrdene* indfordrede, som vunde med oprakte Fingre efter *Loven*, som efterfølger:

1. Fremkom *Johannes Strangius, Nicolaus Strangius, Laurentius Gorm, Simon Franciscus*, som svor efter *Loven* med oprakte Fingre og sagde, at saa sandt dennem skulde hjælpe Gud og hans hellige Ord, vilde de vidne det, som sandt var. Vandt da skriftligen efter deres *Seddel*, hvilken de selv læste og siden indlagde, lydende Ord fra Ord, ut seqvitur:

Om Fredagen 10. Dec. i *Mag. Oluf Kocks Ugeprædiken* i *Vor Frue Kirke* haver vi efterskrevne saadanne Ord bevaret, som efterfølger: 1. Udi dette *Capitel* nævnes *Christus* trende Gange *Menneskens Søn*, i hvilket vi haver en smuk *Undervisning* om *Jesu Christi menneskelige Natur* og *Manddoms Annammelse* mod vores *Modstandere* og *Hæreticos*, som lægge sig efter, hvorledes de kunde vrie og vende *Guds Ord* efter deres *Vilje* og *Begjæring*; saadanne *Luftspringere* og *Ubiquitister, fratres Concordiæ (sæpius repetitum)*, som sige, at *Christus* har været et *Menneske* af al *Evighed*; hvilket bevises klarligen af de gamle *Lærefædres Skrifter*

ikke at være sandt; thi du, som siger saadant, est ikkun en Sinke eller Pebling at regne imod dennem; ja de, som tør understaa sig at forringe vores kristelige Tro og forvende vores Catechismum, de etc. 2. Udi vores kristelige Tro, hvor de gamle orthodoxi Patres have sagt om Dommen, hvor der staar: deden han skal igjenkomme; det forvender de og sætter: som skal igjenkomme; der laterer Sofisteri under og ligger en Skjelm begravet; hvorfor saadanne Bøger, hvori saadant findes, de skulde kastes bort Fanden i Vold og trædes med Fødder paa etc. Skriver, hvem der lyster, og bærer frem; der skal komme den, der skal svare dertil etc. Testamur

Johannes Strangii F. Nicolaus Strangii F.

Laurentius Gorm. Simon Franciscus.

Nærværende Jens Jensen, M. Olai Fuldmægtig, adspurgte dem, om ikke nogen anden skulde have gjort fornævnte Studiosis denne Beretning. Da svarede fornævnte Studiosi, at de baade havde selv forbemeldte Beretning gjort, og derhos indført, hvis de havde selver hørt.

II. Fremkom Thomas Tullius og, præmisso juramento ut supra, vandt i lige Maade efter hans overgivne Seddel, som efterfølger:

Udi den syv-slags Prædiken, som Mag. Oluf Kock prædikede udi Vor Frue Kirke udi Kjøbenhavn den 10. Dec. anno 1613 af Matth. 25 Cap., da iblandt anden vidtløftig Tale blev hørt disse Formalia: 1. Skjældede han paa dennem, som havde sat til eller taget fra vores Catechismo og kristelige Tro, og vare hans Formalia iblandt andre disse efterfølgende: Hvilke ikke skamme sig at tage fra og lægge til vor kristelige Tro og Catechismum, og mange Steder forvender vores kristelige Tro og forvilder Verden, tager sommesteds hele Artikler derfra, og sommesteds forventer Ordene deri, sætter for det Ord deden: som etc. 2. Skjældede han vidtløftig paa Ubiquitister og Concordiæ-Bredre, hvorudi hans Formalia iblandt andre vare disse:

Bort med de Ubiquitister og de Concordiæ-Brødre med deres communicatione idiomatum, etc. 3. Skjældede han paa dem, som sagde: Christum at have været et Menneske af Evighed. Hvorudi hans Formalia lød saaledes: I dette Capitel nævner Evangelisten Christum mange Steder Menneskens Søn, imod dennem, som tør veddriste sig at sige, at Christus haver været et Menneske af Evighed, fordi han haver aabenbaret sig i Menneske-Lighed for de hellige Patriarker og hellige Mennesker i det gamle Testament. Skamme dig, skamme dig, og hold din Sladder, din kaade og næsvise Mund; du est ikkun for Gud en Pebling og Sinke, hvad heller du est Mester eller Doctor. Skriver du kun, etc. 4. Juledag i fornævnte Aar til Højmesse i S. Nicolai Kirke indfaldt disse hans Formalia i samme Dags Texts Forklaring, der han udlagde disse Textens Ord, »Hun fødte sin Søn og svøbte hannem i Klude«: Her haver og ser vi et fuldkomment Vidnesbyrd om Christi Manddoms Annæmmelse, i hvad Reses eller Reser siger; paa hvilket Ord jeg dog ikke kunde høre Enden fuldkommelig eller distincte for Almuens Allarm og Munklens Skyld. Hæc se audivisse contestatur

Thomas Tullius Buchius

Manu propria.

III. Indkom Olaus Slangendorpius og Elias Paulinus og vunde efter Loven udi Ord og Mening efter egen indlagte Seddel, lydendes Ord fra Ord, som følger:

Ex Concione habita die Ascensionis Christi in arce
Hafniensi.

1. Christus er opfaren over alle Himle og sidder der hos Faderens højre Haand localiter et circumscriptive, hvad hans menneskelige Natur er anlangendes; men udi sin guddommelige Natur er han udi lige Ære, Majestæt og Herlighed med sin himmelske Fader, hvorfor at de, som lærer, at Christus skulde være tilstede her hos os paa Jorden efter sin menneskelige Natur, synde grovelig, ja commi-

scerer coelum et terram; thi hvorledes kunde det være muligt, at Christus skulde nu svæve her omkring? Han siger dog selv: Mig haver I ikke altid hos eder. Men efter sin guddommelige Natur aleneste bekjende vi stadeligen, at han er allevegne, hvor han vil; hvilket han og selv lærer os, sigendes: *ero vobiscum ad consummationem seculi*; og skal forstaas om hans guddommelige Natur. 2. Derfor er det Skarn og Løgn (med Ære sagt), som nogle sige, at Christus skulde være realiter tilstede udi sin hellige Nadvere med sit Legeme og Blod, som er saa langt derfra, som Himlen er fra Jorden; men aleneste med sit Legems og Blods Kraft. Hid henhører derfor og skal forstaas (som de ellers vrangeligen henføre til Historien) tropus et figura, som vi have noksom Exempler paa i det gamle Testament. Saa kaldes *agnus paschalis ipsum pascha*, Exod. 12; Regnbuen, Gen. 9, saa vel som Omskjærelsen, Gen. 17, kaldes Herrens Pagt; item de 7 Køer, Gen. 41, syv Aar etc.; ikke at det haver været saa i sig selv, som Bogstaverne lyder; men fordi at dette altsammen herved forstaas og mærkes skal; thi disse Tingester haver ikkun aleneste været Typi, Figurer og Lignelser til det, de kaldes. Ligesaa og i det Ny Test. Brød og Vin ere etc., hvilket og de hellige Patres noksom vidner med os, Augustinus, Hieronymus, og i vores Tider Hemmingius. 3. Herforuden sagde han ogsaa, at der vare nogle ny Kjættere og Sværmere, som lærte, at Christus havde været et Menneske af Evighed, og lagde dette til: for Gud. Hæc omnia sese audivisse contestantur

Olaus Joh. Slangendorpius.

Elias Pauli Bortho.

Fremdeles vandt fornævnte Olaus Slangendorp alene Ord fra Ord efter egen indlagte Seddel, som følger:

E concione hebdomadali habita in Templo B. Virginis
de reditu Christi ad iudicium.

Hvorom der tales udi vores kristelige Tros Artikler: deden han skal igjenkomme at dømme levendes

og døde. Men her ville nu disse Smærmere og Kjætttere sætte en ny Brille eller Glose paa, og sige: som skal igjenkomme, udelukker saa det Ord deden; hvilket er aabenbare imod den ganske bibelske Skrift, de hellige Symbola, Apostolicum, Nicænum, Ephesinum og alle orthodoxe Kirkers Consens; thi her staar jo udtrykkeligen i Texten: deden, deden, det er fra Himmelen, hvor han er opfaren og sidder hos Faderens højre Haand. Bort, bort derfor med Ubiquitister og Concordiæ-Brødre med deres communicatione idiomatum, som lærer, at Christus skal være her paa Jorden, saavel udi sin menneskelige som guddommelige Natur, ganske tilstede, ja tør endog sige, at han haver været et Menneske af Evighed, før han nogen Tid blev født paa Jorden; hvilket er idel Løgn (med Reverents at sige), til hvilket at besmykke de udskjære af Bibelen og Catechismo, hvad dennem synes at kunne være sig imod, og i saa Maader forraader og for-giver Ungdommen, Studenter og Peblinge. Hvorfor tager eder vel vare for saadanne Bøger, thi de ere idel Skarn og Djævelen selv; træder dem heller under eders Fødder, og i Rendestenen med dennem etc. Skamme dig; hvad heller du est Doctor eller Mester, da est du dog en Sinke eller Pebling for Gud, og du alligevel vil randsage Majestæten Hemmelighed etc. Skriver I kun etc. Dersom du nu siger, at det kommer mig intet til saaledes at raabe og skjænde: jo, jo visseligen vil jeg sige min Sandhed frem, om jeg end derfor skulde miste Kappe og Kaabe, Liv og Blod; de andre, som det skulde gjøre, ere stumme Hunde, sidder og rager udi deres Penge og Mammon etc.

Manu subscripta testatur

Olaus Johann. Slangendorpius.

Ydermere vandt Olaus Slangendorp og Elias Paulinus samtlig efter deres indlagte Seddels Lydelse, ut sequitur:

Dominica 4ta Adventus.

1. Johannes vox clamans, en raabende Røst, non vox

clamantis, ikke en Raaberes Røst, saa skulle og Guds Ords Tjenere være levende og raabende Røster etc. 2. Aangående det Sprog i Evangelio Joh. 1 (som skal komme efter mig) det skal aleneste forstaas om Christi menneskelige Natur; item det andet (hvilken der haver været for mig, qui ante me factus est) skal henføres til Christi Guddom aleneste. 3. Udi Christi Daab haver vi et meget mærkeligt og ypperligt Vidnesbyrd om den hellige Trefoldigheds Aabenbarelse, hvilket ingenlunde skal forstaas per *ἀνθρωποπαθείαν*, sed realiter et realissime. Her er ingen Figur, Fabel eller Lutheri. Testantur sancta fide

Olaus Johannis Slangendorpius.

Elias Pauli Bortho.

Item vandt Olaus Slangendorpius alene, som efterfølger:

In ipsis Natalitiis Christi.

Her haver vi nu et udtrykkeligt og mærkeligt engelske Vidnesbyrd, at Christus er født et Menneske udi Tiden og ikke haver været af Evighed etc.; hvilket haver sin rigtige Kraft, Magt og Myndighed med sig at føre imod Helvedes Porte, Leviathan, Belial og Resenium (eller Resimum). Endelsen kunde man ikke grangivelig høre for Almuens Bulder. — Hæc audivit, quod propria manu testatur

Olaus Joh. Slangendorpius.

Feria secunda.

Christus, saa vidt han var et Menneske, laa han i Krybben, svøbt i Klude; men paa sin guddommelige Naturs Vegne var han en Herre over Himmel og Jord.

Olaus Joh. Slangendorpius.

IV. Indkom Christianus Johannis, Hører udi Skolen, og Paulus Severini, og præmisso juramento vunde efter Seddels Lydelse, ut sequitur:

Disse efterfølgende Ord ere saaledes af M. Oluf Kock ikke alene paa Herrens Nadveres Dag, men endog andre Tider, forklarede og udlagte, som efterfølger: 1. Om Vor

Herres Jesu Christi Nærværelse, da siger han om de Ord, som staar udi Texten, at de skulle ikke forstaas, som de lyde. Ordene var disse: det er mit Legeme; det er saa meget, siger han, som: hoc significat corpus meum. Thi vi vide, siger han, at efter Christi Opfarelse til Himmels, da er han ikke mere legemlig tilstede, uden alene ved hans Almægtighed, og hvad den guddomlige Natur er anlangendes; men den menneskelige Natur at være i Himmelen. Beviser det med Solen, at ligervis som den er i sin Sphæra og formedelst sine Straaler udspreder sine Dyder paa Jorden, saa skal og Gud være udi Himmelen og ved sin Almægtighed være tilstede hos os paa Jorden. 2. Hvad vil jeg herom vidtløftig tale? Enhver paa sig kan befinde, det at være vist, som sagt er: dersom jeg det ikke saa heftig angreb, som jeg gjør, da maatte den ganske Religion blive fordærvet og forkrænket.

Hæc pronunciata ego Christianus Johannis propria manu subscripta fateor.

Idem ego Paulus Severini Sort propria manu testificor.

Vto et ultimo indkom disse undertegnede, og efterat de havde lovligent gjort deres Ed, vandt efter deres egen indlagte Seddel, lydende Ord fra Ord, som følger:

E concione M. Olai, text. Psalm. 116 v. 2: Fordi Han bøjer sine Øren til mig, etc.

Her af tage nogle Kjætttere, som nyligen ere komne fra Belial, Aarsag at sige, at der er ej tre Personer i Guddommen realiter, uden det sker ved anthropopathiam, eller hvad Djævelen det hedder; det er aabenbar Løgn. — Du, som siger, at Christus haver været et Menneske af Evighed, og dermed staar og forfører Ungdommen: hvad heller du est Kejser eller Konge, Herre eller Fyrste, Mester eller Doctor, da faa du Skam paa din Nakke. Jeg vil bevise dig med den gode, gamle, graa Bibel, at det er Løgn og Skarn og Phantasi, du farer med. Ja, du som siger, du est Mester og Doctor, men du maa være en Pebling eller

Sinke derudi. Nu Næsvis, tegn an og før det til Marked; det skal vel komme til Marked, om Gud vil jeg lever.

Hæc sic habuisse Mag. Olaum Kock in concione quadam funebri manibus nostris sancte contestamur
 Johannes Thomæ Roskildensis manu mea.
 Petrus Christierni Archopianus.
 Christianus Gerhardi manu mea.
 Nicolaus Nicolai Vedborg m. propria.
 Simon Fransisci manu mea.
 Paulus Petrejus Wbius.
 Nicolaus Bartholinus Helsing.
 Christianus Nicolai Vedborg.
 Christianus Erasmi Slaglosiensis m. m.

Til Vidnesbyrd trykke vi Rectoris Signet her neden under.

In rei certitudinem subscribo

Casparus Erasmus Brochmand,

Publicus Acad. Notarius.

Nok fremlagde D. Johannes Resenius et andet skriftligt og beseglet Vidnesbyrd, taget i Bispens og Sognepræsternes her sammesteds Nærværelse, lydende Ord fra Ord, som efterfølger:

Vi efterskrevne Peder Jensen Vinstrup, Doctor og Superintendentens over Sjælands Stift, Peder Skjeldørup, Sognepræst til Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn og Provst ibidem, og Hans Bang, Sognepræst til Helliggeisthus Kirke i Kjøbenhavn, gjøre vitterligt, at Aar 1614 den 24 Januarii havde hæderlig og højlærde Mand D. Johannes Resenius, primarius Theologiæ Doctor her i Kjøbenhavns Universitet, for os ladet indkalde hæderlig og højlærde Mænd Mag. Alexander Olufsen og Mag. Thomas Cortsen, Medtjenere til Vor Frue Kirke sammesteds, saa og Hr. Svenning Jensen, Medtjener til Ovre-ydre Kirke her udenfor Byen, at lovligen vidne deres Sandhed, hvad de havde hørt af Mag. Oluf Kocks Prædiken, som skete i Vor Frue Kirke her i Kjøbenhavn den 10de Dag Decembris sidst forleden 1613,

med hvis andet han havde dennem til at spørge. — Og da fremkom Mag. Antonius Colding med fornævnte D. Hans Resens Fuldmagt, som han lod for os oplæse i D. Hans Resens egen Nærværelse, som da og her sammesteds efter min Vilje tilstede var, lydende Ord fra Ord, som følger:

Giver jeg hæderlig og vellærde Mand Mag. Antonio Coldingensi, Præposito Regiæ Communitatis, Fuldmagt at tage Vidnesbyrd og Svar paa mine Vegne for Dño Episcopo anlangende hvis Mag. Oluf Kock og mig imellem er. Den 24 Januarii 1614. Joh. Pauli Resenius.

Og derefter tilspurgte Mag. Antonius paa D. Hanses Vegne Mag. Peder Skjelderup og Mag. Hans Bang, som da og her vare kaldede af mig Peder Vinstrup at høre paa hvis Vidner her skulde gaa imellem D. Hans og Mag. Oluf, om de havde noget udi denne Sag at sige. Hvertil de svarede i Mag. Oluf Kocks egen Nærværelse og Paahør, at Bispen havde nu idag først sendt Bud til dem, paa denne Tid at skulle høre nogle Vidnesbyrd over M. Oluf Kock, og vidste nu ikke andet her at udrette, førend de bleve lovligen kaldede at føre nogen Visnesbyrd, mens nu allene vare de kaldede at høre paa Vidnesbyrd.

Dernæst blev Mag. Alexander, Medtjener til Vor Frue Kirke, tilspurgt om sit Vidne, hvad han havde hørt i Mag. Olufs Prædiken paa samme Dag. Da tilspurgte Mag. Oluf M. Alexander, om han ikke var noget i Svogerskab med D. Hans; hvortil Mag. Alexander svarede, at han var noget i Svogerskab med hans Børn. Da sagde M. Oluf: Jeg mener hannem derfor at være partisk og ikke bør i denne Sag at vidne. Dog blev han af mig ¹⁾ befalet lovligen at vidne sin Sandhed, saa vidt han deraf vidste. Da vandt han og bekjendte paa sin Sjæls Salighed og højeste Ed med oprakte Fingre: 1. At Mag. Oluf Kock talede i samme sin Prædiken, som han holdt her i Vor Frue Kirke den 10 Dec. 1613, om en, som han kaldte en Marcionit, og

¹⁾ D. e. Biskop Vinstrup.

dersom der end var 10 Marcioniter i hannem, var han dog en Sinke, Pebling, Halunke, dumdrigtig Bæst, næsvis Hund etc. 2. At den samme udi sine Bøger skulde udskjære noget af Troens Artikler. 3. At han forfører de unge og forstyrrer de gamle, hans Bøger skulde kastes Djævelen i Vold. 4. Nu maatte nogen sige, sagde M. Oluf, Herre Gud, hvorfor monne den Mand saa altid skjænde? Dertil svarer jeg, sagde han: Jeg skal skjænde, og her skal snart blive Ende paa; der ere de, som skulle svare med mig; jeg haver ikke Grøden i Munden; jeg skal spytte ham ud. 5. At Mag. Oluf taledede i samme sin Prædiken om en stum Hund, som sad over sine 10 eller 15 Retter, rodede iblandt sine Rosenobler og Dalere, den Stund han saadant skulde straffe.

Videre blev M. Alexander tilspurgt, om han havde hørt af Resenio udi Lectie nogen Tid denne Phrasin: *Humana Christi natura est æterna*. Hvortil han svarede, at han hverken havde hørt eller læst denne Phrasin som Resenij hans; men denne Phrasin sagde han sig at have hørt, som staaer in sexta thesi primæ Disputationis de Christo: *Essentia hominis Christi est æterna Deo, sic ut omnia etc.*, og den havde Resenius forklaret.

Derefter blev og fornævnte Mag. Thomas Cortsen, Medtjener til Vor Frue Kirke, adspurgt om sit sandfærdige Vidnesbyrd om samme Mag. Olufs Prædiken, som han og var udi; da svarede han for os alle, som efterfølger: Efterdi saa, sagde han, at mig nu af Dño Episcopo er paalagt, at jeg skal sige, hvis jeg har hørt den 10 Dec. sidstforleden udi fornævnte Mag. Olufs Prædiken, da svær jeg ved Gud og min Helgensed, at jeg ikke vil sige enten efter Vild eller Venskab, men det, som Sanden er og jeg haver hørt, som er: 1. At, efterat Mag. Oluf havde oplæst sin Text af det 25de Cap. Matth., da haver han iblandt andet talt om Christi Manddoms Evighed, og haver sagt, at man skulde flitteligen agte Evangelistens Ord, at han nogle Gange udi samme Capitel kalder hannem Menneskens Søn,

og det for falske Lærere, som lære, at Christus haver været et Menneske af Evighed, hvilket er, sagde han, imod Profeternes Lærdom og imod de gamle Forfædres Skrifter. Og sagde han iblandt andet, at om han endskjønt var Doctor eller Professor, Bisp eller Prælat, Provst eller Præst, og om der var end 10 Marcioniter i ham, saa var han dog en Pebling eller Sinke derimod at regne. 2. Der han taledede om Christi Tilkommelse til Dom paa den yderste Dag, taledede han og om en Catechismus og en, som afskjærer Troens Artikler deraf, og sønderlig viste for Exempel det Ord: som skal igjenkomme; hvorunder han sagde at ligge og være skjult en Skjelm eller en Skalk, og sagde, at man skulde [kaste] samme Bog og saadanne Bøger hen under Bænken, Fanden i Vold etc. Men [hvem] den gode Mand har dermed ment, maa han selv forklare og give tilkjende. 3. Item vandt han, at naar han haver været i D. Resenii Lectie, da haver han aldrig hørt disse Resenii formalia verba at have været: humana Christi natura est æterna; men gjerne at have brugt denne Phrasi: Christi hominis essentia est Deo æterna, ut omnia. Men som mig synes efter Thesin 13 ultimæ Disputationis, da er den Phrasis negeret af Resenio: Humana Christi natura est æterna.

For det tredie blev og fremkaldt Hr. Svenning Jensen om sit Vidne om samme M. Olufs Prædiken, som og samme Tid havde været udi Kirken. Da vandt han i lige Maade efter sin Ed, som følger: 1. At Mæg Oluf fornævnte 10de Dag Decembris udi sin Prædiken indførte og talte meget om en, som skulde være dum og stum, siddendes over en graa Suppe og mange kostelige Retter daglig; og blev nævnet nogen Rosenobler og Dalere. 2. At der er nyligen en fremkommen, tilførendes en ny Lærdom, idet han siger og offentlig bekjender, at Christus haver været Gud og Menneske af Evighed. Det er, sagde han, Løgn du siger; hvilke Ord han nogle Gange repeterede: det er Løgn, du siger. Taledede han ogsaa derhos disse Ord [med] nogle

visse Fagter, og sagde, at han var værre end en Marcionit.

3. Du med dit Aberi og Smigleri, enten du est Mester eller Doctor, du est alligevel en Sinke og Pebling, idet du vil scrutere Guddommeligheden. 4. Du lader dine Skrifter udgaa og tager dem til dig igjen saa lønlig og med Skamme, at lærde Mænd ikke skal faa dem at se, som kan dømme derom og forstaa, hvad du est for en. (Da blev Mag. Oluf Kock tilspurgt, hvad det var for Bøger, han mente dermed. Da svarede han: Det maa staa til sin Tid, om jeg har talt saadanne Ord).

5. Nu maa nogen sige, sagde han, hvi monne han være saa ivrig idag? Svarede han dertil selv: Fordi ingen anden vil tale derom, saa vil jeg dog sige min Sandhed; thi hvad skulde jeg frygte for et Bøddelsværd, om jeg end skulde lide noget derover; det bør ikke at dølges; thi ved saadan falsk Lærdom forføres de unge og de gamle forstyrres. Adhuc: Din Skinder, du est som en Remsnider, der skjærer en Rem eller en Øl af en Hud, saa snider du vores kristelige Tro og skjærer derudi. Hun er gammel og graa, lad den staa; du gjør hende intet.

6. Du kommer med din skvaldriske Catechismo og vil forraade Folk dermed. Hvo derfor den forekommer, da spyt paa den, kast den bort, forvar dig derfra. 7. Blev talt om disse Ord: inde venturus est; hvilket, sagde han, du haver saaledes fordansket, som skal igjenkomme; der ligger en Skjelm begravet udi. — Item vandt han, at nogle Folk løb ud af Kirken med Latter og Smilen, ligesom de havde set noget sønderligt Spectacul. Men de, som sadde udi de lange Stole, satte for Øjnene og forundrede sig paa saadan Sermon. — Og for det sidste vandt han, at han udi 5 Aar har hørt D. Resenii Lectier, og aldrig hørt den Phrasin af hannem som hans: Humana Christi natura est æterna. Men sagde, at Resenius tit og ofte havde rejiceret den og sagt, den var uret. Men den anden, som staar in Thesi 6 (1611), haver han noksom forklaret, som Disputatseu formelder, saa han takker hannem godt baade derfor og for mere.

At disse Vidner lovligen ere for os gangne, som forskrevet staar, udi D. Hans Reseners, Mag. Oluf Kocks og D. Hanses Fuldmægtigs, Mag. Antonii Coldingensis, Nær-værelse, Aar, Dag og Sted, som forskrevet staar, bekjende vi med vores Hænder underskrevne og vores Signeter undertrykte.

Peder Vinstrup. Peder Jensen Skjelderup. Hans Bang.

Der fornævnte Studiosorum og Pastorum Vidnesbyrd blev af Academia Notario M. Casparo Erasmo in ædibus Rev. Dñi Episcopi for Retten oplæste, forklarede D. Resenius dennem stykkevis og førte hver Slags til sin Punct af de tre første Stykker, udi forbemeldte sit Forsæt indførte; og sagde derhos, at han kunde bevise 10 Gange mere, om Behov gjordes. Og der D. Johannes Resenius obiter et quasi in transcurso havde expliceret den 3die Punct, udi sit Forsæt indført, belangende Lærdomme, som skulde være imod de Bøger vores Ecclesiis i Ordinansen commenderede, blev oplæst en Seddel af D. Johanne Resenio Bispen tilskreven, lydendes Ord fra Ord, som efterfølger:

Mi Dñe Episcopo, Frater et Collega carissime!

Jeg tror vist, at Dn. Præpositus har sagt Eder noget af det, der skete i Vor Frue Kirke den 10 Decembris, hvorledes den Dannemand Mag. Oluf Kock strax efter Texten haver begyndt en meget selsom Skjænden i mange Maader, saa lærde og ulærde, som hørte derpaa, siger, at det var stor Synd og Skam etc.; og skal han iblandt saa meget andet have angrebet her en, som han kalder en Marcionit, med Jesu Manddoms Evighed etc., og en Catechismum, i hvilken skulde være noget falskelig afskaaret af Troens Artikler, saa det skulde være en dobbelt Løgn etc., under disse Ord: som skal komme; saa han end sagde om samme Bog, at naar den kom nogen fore, skulde man spytte derudi, træde den under Fødder og i Rendestenen og befale den Djævelen i Vold; med meget andet, som jeg nu for Eder ikke gjerne nævne vil; hvilket Gud vil visseligen straffe paa hannem; og andre vide saa meget deraf at sige.

Hvorfor, dersom den Dannemand vil mig noget, er jeg altid overbødig, om han vil dog engang lovligen og redeligen bevise ret, hvad han fattes paa mig, være sig hvad det er, tagende Svar eller og Sentens derpaa, som en ærlig Mand uden Klafferi bør at gjøre, saasom han og derom moxen 3 Aar forleden beskikket er etc. Og eftersom at Dn. Episcopus haver hannem det samme befalet, der saadan ukristelig Skjælden nu her i Sommer blev hannem strængeligen forbødet under Straf, som vedbør, og han endda saa saare tit og groveligere end tilforn er saaledes kommen igjen, formoder [jeg], at Dn. Episcopus haver det vel selv i Agt, efter saadan Ustyr baade Formiddag og Eftermiddag, i lige Maade den samme Dag, med stor Ubeskedenhed og underlige Noder, at sligt ikke lides ustraffet, Gud og den hellige Tjeneste til megen Vanære, den hele Menighed til stor Forargelse, og andre til ublufærdig Forhaanelse. Gud hjælpe os vel til Rette med sligt engang for sit hellige Navns Skyld. Amen. Hafniæ den 17 Dec. 1613.

F. et Collega

Johann. Pauli Resenius.

Læstes derhos Mag. Olufs Svar til Bispens Beskikkelse, efter som Mag. Alexander og Mag. Thomas derom have testeret, hvis Testimonium lyder Ord fra Ord, som efterfølger:

Mag. Oluf Kocks Svar til Bispens Beskikkelse den 21 Dec. 1613.

1. At eftersom Bispen befaler, at Mag. Oluf skal holde sig fra sin Prædikestol etc., svarede han: Mig synes ikke at være ret, jeg skulde holde mig fra Prædikestolen, mens Dom er ikke gangen i Sagen. 2. Dersom Bispen vil vide, hvem han mener med den Marcionit, og at have forfalsket Catechismum, svarede Mag. Oluf Kock: Jeg mener alle dem, som lærer, naturam humanam filii Dei esse Deo æternam; og dersom D. Hans Resener lærer saadant, da mener jeg ham, fordi den er diabolica doctrina; jeg skjælder dog ikke paa hans Person, men paa hans Lærdom. Jeg

haver og det samme prædiket for Hans Kgl. Majestæt. Om den Catechismo svarede han, at efterdi hans Navn findes ikke i Bogen, veed han ikke, hvem den lod trykke; men han mener den, som lod udgaa imod Ordinansen den lille Catechismum Anno 1608. 3. At han skulde lovlig forfølge sin Sag, svarede han: Tiden giver det vel selv. Paa det forsendte Brev vilde han svare, naar han kom i Rette for Sagen.

Alexander Olai. Thomas Conradi.

Men Mag. Oluf forment, at det ikke havde været hans Ord, som findes indførte i den 2den Punct; dog sagde han, at dersom han det havde sagt, vilde han det nogenlunde bevise, uden saa var, D. Resenius vilde referere det til solam *πρόγνωσιν*. Da svarede de to Dannemænd med Ed, at de Ord ikke paa den Tid vare nævnte.

Efter at D. Resenius havde saa forklaret de tre første Puncter, inddragne i hans indlagte Forsæt, sagde han, at han nu vilde begive sig til Confrontation paa den 4de og sidste Punct, og af samme Aarsag tilspurgte Mag. Johannem Bangium, Sognepræst til H. Gjestes, om han ikke kunde erindre, Dn. Episcopum at have straffet M. Olaum Coccium for Ubeskedenhed brugt paa Prædikestolen. Da forantvordede M. Johan. Bang, at alle tre Sognepræster her udi Kjøbenhavn vare samtligen komne til Rev. Dn. Episcopum, og det noget efter sl. Mag. Iver Stubs Død, paa hvilken Tid han vel ihukom Bispen at have straffet M. Oluf Kock for noget, han havde talt pro concione, og derhos paa mindt hannem saadant her efter at afstaa etc. Og spurgte Mag. Hans Bang Mag. Peder Skjelderup og Mag. Kort ad for Retten, om det sig ikke saa var tildraget, som han nu havde refereret; hvortil samtlige sagde ja. — Bekjendte fornævnte Mag. Hans Bang end ydermere, at Bispen alvorlig formanede Mag. Oluf Kock, at han skulde have hans Prædikener i Agt, og ikke med Skjælden, Smelden eller andet saadant fortfare. Da svarede samme Tid M. Oluf Bispen, at dersom den gode Mand Doct. Resenius i lige Maade

maatte blive befalet med sin Sag at opholde, da vilde han og ligesaa. Hvilket der D. Resenius nu for Retten hørte, sagde han, at dersom Mag. Oluf havde givet enten hannem eller hans Øvrighed det tilkjende, skulde han gjerne raadet Bod derpaa, endog han ikke vidste sig i nogen Maade at have mod hannem syndet.

Berettede Mag. Oluf Kock interloquendo, at han engang var gangen til D. Resenium, og det efter Resenii egen Begjæring, om han noget manglede udi hans thematibus eller andre Sager. Og der han kom til D. Hans, offererede han Resenio sine ringe obsequia, sigende derhos, at saa vidt hannem kunde være muligt, og han kunde gjøre med god Samvittighed, vilde han altid være gloriæ Resenii studiosissimus, quem Resenium, sagde han, in illum usque diem tanquam Virum summum suspexeram. Ikke desmindre, sagde M. Oluf, paamindte han ydmygeligen D. Resenium, at Rygtet stod allevegne fast, at han havde 1ma Dissertatione de Mediatore hos Viros doctos gjort sig meget mistænkt, som man med Breve kunde bevise, desligeste været Aarsag til den Forargelse, som var givet ved hans Catechismum anno 1608. Bad samme Tid, D. Resenius vilde samme hans Paamindelse paa det venligste optage. Til forberørte Mag. Olufs Beretning svarede D. Johannes Resenius, at Mag. Oluf havde begyndt sligt med de underligste Gloser paa Prædikestolen, i det mindste nogle Uger før den prima Disputatio de Mediatore nogen Tid udgik; sagde derhos, at den Catechismus eller Haandbog var ikke hans, men Lutheri egen Bog. Mag. Oluf reponerede, at han havde straffet baade før og siden, dog i Almindelighed. D. Resenius regerede, af hvad Aarsag han da var kommen til hannem om den Sag at tale?

Der forskrevne D. Resenii og M. Olai alternæ interrogationes et responsiones vare endigede, begjærede D. Johannes Resenius M. Petri Skjelderupii og M. Joh. Bangii Vidnesbyrd, om Bispen havde ikke tiere i deres Nærværelse paamindet M. Olaum officii; og in particulari adspurgte

dennem, om ikke Rev. Dn. Episcopus havde nu forgangen Sommer befalet Mag. Oluf, han skulde lovligen udføre, hvis han kunde have imod Resenium, og det paa de Steder, som vedburde; og om Dn. Episcopus ikke havde præmissa objurgatione strængelig forbødet saa at fare fort, under Straf som vedburde. Hertil svarede M. Peder Skjelderup, at det sig tildrog udi Sommer, der de holdt Synodum Pastoralem, at Rev. Dn. Episcopus lod hannem kalde til sig og antvordede hannem Kgl. Majestæts Breve anlangende Præsteskatte, da gav Bispen tilkjende, at Magnificus Dn. Cancellarius havde befalet hannem, at han skulde paalægge Mag. Oluf ikke saa at fortfare med Skjælden. Men som M. Peder saa talede med Episcopo, overkom Mag. Hans Bang og abrumperede den saa orsi sermonis telam; dog sagde Mag. Peder, han gav Mag. Bangio tilkjende, hvis Ord Bispen havde ladet falde om Mag. Oluf. Der Mag. Peder dette havde berettet, tilspurgte D. Resenius Mag. Bang, om hannem intet var vitterligt om de Paamindelser, Bispen i saa Maader havde gjort til Mag. Oluf; da svarede Mag. Hans Bang, at hvis den Tids Paamindelser var belangende, om hvilke Mag. Peder Skjelderup testede, kom han nu ikke saa egentlig i Hu; men det var ham noksom bevidst, at Bispen havde M. Oluf herom ofte paamindet. Interloquerede M. Oluf Kock og sagde, at han bekjendte sig nogle Gange at være paamindet af Dn. Episcopo og en Gang efter Magnifici Dñi Cancellarii Befaling, at han skulde holde sig fra Skjælden. Og sagde M. Oluf derhos, at han svarede samme Tid Bispen, at han gjerne vilde være hannem lydige, ikke skjælde, ikke have skjældet, ikke heller med Guds Hjælp vilde skjælde; men som han havde tilforn, saa vilde han fremdeles med Christi Hjælp, efter den Ed han havde svoret sin Herre Gud, desligeste Hs. Kgl. Maj., saa vel som den hellige Kirke, straffe Synden, Vildfarelser og anden Guds Fortørnelse i Almindelighed. D. Resenius interloquerede, sigendes, at saadanne Vildfarelser skulde først være vitterlige og beviste. Og der D. Resenius igjen til-

spurgte Mag. Hans Bang, om Bispen havde ikke tit ob-
 jurgeret, id est, severe forbødet Mag. Oluf saadant paa
 Prædikestolen at drive, da svarede Dn. Episcopus selv:
 Jo Gud haver jeg saa! Hvilket og M. Oluf for Retten be-
 kjendte. Ydermere sagde Resenius, at ligesom M. Oluf
 nogle Dage siden exciperede imod M. Alexandrum for vidt
 Svogerskabs Skyld, saa kunde og Resenius excipere imod
 den Dannemand Præpositum M. Peder Skjelderup, hvis
 Søsterdatter M. Oluf haver i Senge; menende han saaledes
 kunde agtes for en vildig Dommer; foruden det han endnu
 skyder sig baade til M. Peders og M. Hans Bangs Vidnes-
 byrd i denne Sag, saa at de ikke baade kunde bære Vid-
 nesbyrd og være judices. Interloquerede M. Claus [Lysk-
 ander] paa Bispens Vegne, at efterdi Provsterne efter
 Ordinansen ere Bispernes Medhjælpere, og Ordinansen
 klarlig formelder, at hvor der indfalder nogen Urigtighed
 med Præsterne, da skal Bispen tage Lensmanden og Provsten
 til sig med nogle andre Præster, den Sag at dirimere, da
 vidste han ikke, hvorledes M. Hans Bang og M. Peder
 kunde formenes Dommeres Sæde udi denne Sag. Yder-
 mere sagde Resenius, at han endnu muligen kunde for-
 aarsages at bruge M. Hans Bang til Vidnesbyrd; sagde og
 derhos, at her vare andre fine Provster og Præster tilstede,
 som noksom kunde være Bispen bisiddende udi denne Sag.
 Her spurgte M. Hans Bang D. Hans ad, om han havde
 andre Aarsager, hvorfor han begjærede, at han vilde und-
 holde sig fra Dommeres Sæde. Resenius svarede nej. Da
 begjærede M. Hans Bang venligen af Bispen, at han maatte
 dimitteres; hvilket og blev ham undt og bevilget, efterdi
 han ikke var Præpositus. Men M. Peder befalede Bispen
 at blive i Dommers Sæde, efterdi han var loci Præpositus.

Efter saadan Forsæt, Brev og Vidnesbyrd satte for-
 meldte hæderlig og højlerde Mand D. Hans udi Rette, om
 forbenævnte Mag. Oluf Kock ikke havde lovlig sit Kald for-
 brudt og burde efter Ordinansens Indhold det at afstaa.

Dertil svarede hæderlig og vellærde Mand M. Oluf Kock, at han til saadan almindelig Straf, som han tit og ofte haver ladet lyde af Prædikestolen, var højlig af Gud, hans Ord, sin Samvittighed og efter Kgl. Majestæts Ordinans forarsaget, og derpaa fremlagde sin skriftlige Beretning, som efterfølger:

Eftersom her udi Kjøbenhavn for nogen Tid forleden ere adskillige Skrifter paa Trykken udgangne, besønderlig en liden Catechismus, udi hvilken 1. slet casseres og udelukkes hos Daabens Sacramente (hvor Troens Artikler bør at klinge fuldkommeligen) af samme vores Tros Artikler, om vor Herres uskyldige Pine, Nederfarelse til Helvede og ærefulde Opfarelse til Himmelen, et og andet fornødent udelukkes¹⁾; item den Artikkel om Christi Tilkomst til Dommen er forkrænket. 2. Og aabenbarlig læres og disputeres (hvilket er nu sket i nogle Aar med største Dristighed) imod de højeste Artikler i vores kristelige Religion, og udi Sønnerlighed, at den menneskelige Natur udi Christo haver været af Evighed; hvorved 2de Artikler udi vores Tro om vor Herres Jesu Christi legemlige Undfangelse og Fødsel svækkes og tilintetgjøres, med andre ulidelige absurdis, som af samme ny Lærdom følger. 3. Og i samme Catechismo foreholdes om tvende Fødsler, som ikke saa findes i den gamle, og udtrykkeligen læres, at vores unge Børn ere sandelig besatte af Djævelen. 4. Og mange Noviteter og ny Phrases udi samme danske Catechismo indføres, hvorved vores Kirkers Uniformitas og Alterbog, som af alle Bisperne, som have været her i vores reformerede Kirker, er endrægtelig samtykt og med Kgl. Majestæts Frihed og Privilegier er udgangen, slet forandres, den menige Mand til stor Forargelse. 5. Vores Daabs-ceremonier og Kristentro, paa hvilken vi udi Daaben tilbinder os til Gud, forvexles og forkortes, uanset at Ordinansen og Kgl. Majestæts strænge Forordninger forbyder

¹⁾ Her er en Uorden i Stilen, der tyder paa nogen Fejl i Afskriften.

saadanne Forandringer at ske af nogen særlig Persons Egen-sindighed, uden Bispens og Øvrighedens Bevilling og For-ordning. Og efterdi dette fornævnte er imod Guds Ord, vores kristelige Tro, vores Kirkelærdom i disse Riger, ja aldrig tilforn er hørt saadant udi disse lovlige Kongeriger; item imod vor allernaadigste Herres og Konges Ordinans, strænge Breve og Mandater, da haver jeg efter Guds Ords Befaling og den Ed, jeg haver gjort min naadige Herre og den hellige Kirke, ikke kunnet lade saadant imod min Samvittighed gaa forbi, men haver efter den Aand og Naade, Gud haver givet, og naar min Text haver mig dertil anholdet, efter S. Povels Befaling og vores Kirkeordinans, derpaa udi Almindelighed straffet. Forhaabendes mig for saadan min Paamindelse ikke at have mig mod Gud, min naadige Herre, hans kongelige Ordinans eller den hellige Kirke forgrebet, eller mit lovlige Kald forbrudt: forhaabendes og, min naadige Herre, al kristen Øvrighed og Dommere, og hver kristen Menneske, som paa fornævnte Troens Artikler i Daaben haver svoret sin kjære Gud, at give Gud Ære, Ordet, Kirken og mig fattige Mand Bifald, at ny, forargelig og vildfarende Lærdom maa forekommes, og Guds rene, sande Ord og vores Lærdoms Fundament og Catechismus forhjælpes til at holdes udi sin fuldkomne, rette Mening og Grund, som den Herre Christus, hans hellige Apostler, Martyres, Lærefædre, den kristne Øvrighed og vores gudfrygtige Forældre her i Riget udi den reformerede Kirke haver os den efterladt. Vil derpaa have Gud og den kristne Øvrighed min Sag befalet, begjærende denne min Beretning maa paaskrives og i Dommen indføres. Skrevet i Kjøbenhavn den 25 Januarii 1614.

Oluf Jensen Kock.

Svarede D. Resenius til fornævnte Mag. Olufs indlagte og paaskrevne Forsæt, at antecedens var falsum, og consequens nullius momenti: sagde endydermere, at Hs. Maj. herpaa selv skulde dømme, hvor han og dette vilde ydermere forklare. Hvortil M. Olaus sagde, at han havde

saadan Forsæt indlagt, at man deraf kunde forfare, hvad Aarsag han havde haft, om han haver straffet falsk Lærdom i Almindelighed. D. Resen reponerede, at M. Oluf vel saa sagde, men dog intet beviste. M. Oluf gav til Gjensvar, at han vil det bevise næst Guds Hjælp for Kgl. Maj. og de gode Herrer, som Kgl. Maj. udi hans udgangne Brev haver forordnet at høre denne Sag, Religionen vedkommende. Resenius svarede: Saa hører det da ikke hid.

Ydermere højligens undskyldte sig M. Oluf imod fornævnte D. Hans Reseners Beskyldning og Vidnesbyrd, og derpaa fremlagde efterfølgende skriftlige Gjensvar, lydendes Ord fra Ord, som efterfølger:

1. Om Dommerne synes ikke, disse Vidnesbyrd, som ere de 2de Præster, M. Xander D. Hans Reseners Svoger, desligeste Hr. Svenning, som bekjender sig at have været D. Hanses Discipel udi 5 Aar, og takker hannem for god Undervisning etc., desligeste Studenterne, som ere hans daglige Tilhørere og Disciple, hannem til Vilje at have vundet og ere partiske. 2. Om de bør at vidne imod hannem. 3. At Dommerne vilde forfare, om disse Vidnesbyrd ere ikke vildige imod hinanden, og om mine Formalia føres altid lige ind af alle udi ens Beskyldning¹⁾. Jeg formener dennem at være imod mit Skudsmaal, og hvis Vidnesbyrd jeg paa Raadhuset bekommet haver. 4. Jeg kan bevise, at de Vidnesbyrd ere ikke alle rigtige; de har vundet meget, som jeg aldrig har tænkt i mine Dage; som iblandt andet: jeg skulde Juledag have nævnet D. Hans Resener af Prædikestolen, hvilket at være vrangeligen berettet, kan jeg bevise med det ganske Sogn. Aarsagen til denne Beretning synes mig de haver taget af de Ord hos Esaiam Cap. 7, der jeg gav for samme Dag, hvorledes Gud i Himmelen velsigner Kongeriger formedelst sin kjære Søns Advent, at naar man den Prædiken annammer, da, sagde jeg, betænker Gud et Kongerige ikke alene med aandelige Velgjerninger, men

¹⁾ D. e. Betydning.

endog med mangfoldige timelige Velsignelser, som ere: kristen Øvrigheds Beskjærmelse imod Fjender etc., som vi ser hos Es. Cap. 7, der Kongen af Juda var bange, kommer Propheten til hannem og trøster hannem mod de tvende rygende Brande, Rezin og Pecha, formedelst den Forjættelse om Messia etc. Disse Guds Ord haver disse Vidnesbyrd forvendt imod mig, at jeg skulde have talt om Resenio, der jeg talte om Rezin Syro. Heraf kan en retsindig Dommere snart fatte, at dersom en Præstemands Ord saa maa forvendes, om da nogen kan i sit Embede bestaa. 5. Item, iblandt anden Snak udi deres Vidnesbyrd, at jeg skulde med Foragt have nævnt Lutherum, skal ikke i Sandhed befindes. 6. Berettede og, at jeg skulde have sagt: Hvad heller du est Kejser eller Konge, Herre eller Fyrste, Mester eller Doctor, saa faar du Skam paa din Nakke. Dette udi lige Maade mig at have sagt benægter jeg sandeligen. Hvor varlig jeg har talt om Herskab, Herrer og Høvdinger, item om Luthero, kunne alle Kjøbenhavns Borgere og Indbyggere bære Vidnesbyrd. 7. Eja! hvad var jeg aldeles unyttig til dette Embede, om jeg havde saa prædiket af den 116. Psalme, som de vidner, at jeg skal have sagt: fordi han bøjer sine Ørne til mig etc., hvoraf tage nogle Kjættene, som nyligen kommer fra Belial, Aarsage og siger: Der er ej tre Personer udi Guddommen etc. Dette mig at have sagt, benægter jeg. 8. Og det D. Hans Resener lægger mig til og med sine Vidnesbyrd vil bevise, at jeg skulde i mine Prædikener skjælde og skjænde, det siger jeg nej til, og kan bevise, at jeg i mine Prædikener ikke haver skjældt eller skjændet; men bekjender mig at have straffet med Alvorlighed det, som ske kan til Guds Fortørnelse i Almindelighed. Dette at straffe synes mig ikke at være at skjælde, men at gjøre sit Embede, uden saa er, at nogen kunde bevise, at Christus skjældede, der han Matth. 23 straffede Pharissæernes Øjenskalkhed og beskylder dem for, at de have stjaalet Visdoms-Nøglen, kalder dem Tyve og Øgle-Slægt. 9. Jeg lugter, at min Vederpart

vilde gjerne (om muligt var), som det synes, forhidse imod mig min naadige Herre og Konge, ligesom jeg skulde overtraadt Hs. Maj.s Ordinans; men med Guds Hjælp det skal han dog aldrig bevise. Thi ligesom jeg haver min Herre Gud for Øjne, haver jeg og beflittet mig at være min naadige Herre og Konge lydige og tragte, saa vidt mit fattige Rum strækker, efter alt, Hs. Kgl. Maj. kunde ske til Lydighed og Ære. 10. Item, de foregiver, jeg skulde iblandt andet have sagt: Dersom jeg ikke saa heftig angreb, som jeg gjør, da maatte den ganske Religion blive fordærvet. Disse Ord haver jeg aldrig tænkt. Hvor ringe jeg agter mig selv, veed Gud i Himmelen, om Menneskene det ikke ville vide. 11. End have de Vidnesbyrd været saa dristige, at de have vundet imod min Prædiken, som jeg uværdig haver holdt for Kgl. Maj., hvorpaa Hs. Kgl. Maj. veed selv bedst at dømme. — Heraf og andet mere kan den retfærdige Dommere eragte, hvad agtes og holdes skal om slige Vidnesbyrd, af hvilke somme haver vundet efter Sedler, som dem skal være foredraget udi Klosteret, som der siges og menes. — Denne min Erklæring begjærer jeg, at maa læses, paaskrives og i Dommen indføres. Den 26 Januarii 1614, Hafniæ.

Oluf Jensen Kock. E. Hd.

Svarede D. Resenius til M. Olufs oplæste skriftlige Gjensvar obiter et citra præviam meditationem saaledes: 1. Til den 1ste Punkt sagde han, at alle de, som have Sandhed kjær, ere redebon og villige til Sandhed at sige, være sig Disciple, Svogre eller andre; og skulde saadanne være vildige Vidnesbyrd, fik man aldrig Vidnesbyrd Sandhed med at bekræfte: end tillagde han, at de ikke havde gjort hannem det til Vilje; men Sandhed at skulle vidne, som af veed. 2. Til 3tium punctum: at Vidnesbyrdene indførtes, eftersom enhver bedst kunde mindes efter sin Samvittighed, M. Oluf ikke Uret at gjøre i nogen Maade; og i Mening stemme de overens med hverandre her og der. In mendacio non tam vox quam animus spectandus est, nam

mendacium dolum supponit. 3. Til 4tum punctum svarede Resenius med efterfølgende Ord: at D. Hans Resener skulde saaledes være nævnet formaliter, det har ingen vundet, men at Res... skulde være hørt, enten Enden derpaa kunde være es eller er, im eller in, som Vidnesbyrdene videre forklarer. Belangende den Text af Es. 7de, sc. Rezin, spurgte Resenius M. Oluf ad, om han ikke, der han nævnede Rezin, mente hannem derunder. M. Oluf svarede: Det veed Gud. Resenius dertil svarede: om han herpaa vilde svare? M. Oluf til Gjensvar sagde: Man skulde ikke saa lettelig svare, og lagde dette til, at han tænkte saa meget paa Resener som paa Paven i Rom. Resenius sagde, at det Ord Rezin var ufor nødvendent paa den Dag, hvorfor det kunde vel synes, at det var studio quæsitum. Dertil svarede M. Oluf, at det ikke var fremmed for den Dag, men sønderlig hørte til den Fest for den dejlige Forjættelse, som der staar: en Jomfru er frugtsommelig. 5. Paa 5te puncto resolverede Resenius saaledes: Hvis angaar det Ord Lutheri, staar Vidnesbyrdene endnu ved sin Magt og ikke ere ryggede; og findes vel flere, som det samme skulle bestaa. 5. Til 6tum punctum antvordede Resenius, at hvis belangede den phrasin: Du skal faa Skam paa din Nakke, havde ni Karle, staaende hos hverandre i Kirken, det hørt, til hvilke endog M. Oluf dirigerede sin Tale, sigende: Næsevis, skriver I? Og spurgte D. Resenius M. Oluf, om han vilde svare, det ikke saa var. Her beklagede sig M. Oluf, at han ganske forundrede sig, at eftersom D. Hans Resen klager over tre Aars Skjælden udi hans Prædikener, hvi han ikke tilforn havde hannem stevnet og tiltalt, eller og, strax saadan Skjændsprædiken var holdet, ikke ladet kalde Sognefolkene tilsammen, som syntes kristeligt at have været; thi at vidne rigtig om Prædikener, af hvilke somme ere skete for 3 Aar, somme for et Aar, somme for et halvt Aar, er noget besværligt; hvem dem skal ihukomme, maa have en sønderlig god Hukommelse. Resenius svarede, at der fandtes ingen Vidnesbyrd, som vandt noget for en tre Aar

siden sket, ikke end for eet Aar siden, det han nu kunde mindes. Derhos gav Resenius tilkjende, at han sig storlig forundrede, at Mag. Oluf ikke endnu kom ihu, at han havde ladet ham beskikke herom Anno 1611 med Dn. D. Cunradum Aslacum og b. m. Mag. Canutum Bieskium, eftersom in actis Academicis videre er omrørt. End ydermere sagde Resenius, om det var den Tak, han skulde have for tre Aar Patients. Svarede M. Oluf, at han samme Beskikkelse ret vel kom ihu; sagde derhos, at han ikke taledede om tre Aars Vidnesbyrd, som skulde være ført, men at D. Resenius beskyldte hannem for tre Aars Prædikeskjælden; hvortil Resenius svarede, at det var *contradictio contra priora*. — Til 7mum punctum svarede Resenius, at locus ille Matth. 23, til Confirmation citeret, var af Christo ikke dirigeret imod andre end de, som vitterlig vare saadanne; men M. Oluf havde endnu intet bevist. Svarede M. Oluf: Om det ikke er bevist, saa vil jeg med Guds Hjælp det bevise. — Ydermere sagde Resenius, at hvis belanger de vocus Skjælden og Skjænden, da staar Skjælden i Bibelen og Skjænden i Ordinansen, om han vel mindes. Til 9num punctum sagde Resenius, at Mag. Oluf var ikke sin egen Dommer. Til 10mum punctum svarede Resenius og sagde, at det ikke var muligt, at Mag. Oluf kunde ihukomme og erindre alle sine egne Ord, som han havde haft paa Prædikestolen, hvilket han og longula oratione sed obiter pronuntiata declarerede. M. Oluf svarede, at han de Ord ikke havde sagt. — Til epilogum svarede Resenius, at hvis som her siges, er refuteret in Consistorio, og undrede han sig paa, at han endnu kom dermed igjen.

Der D. Resenius saaledes havde resolveret sig paa M. Oluf Kocks skriftlige Replication, indlagde M. Oluf et Vidnesbyrd, taget paa Kjøbenhavns Raadhus med Stads-Signete for, lydendes Ord fra Ord, som efterfølger:

Vi Borgemestere og Raadmænd udi Kjøbenhavn gjøre vitterligt, at Aar 1614 den 21 Januarii paa vort Raadhus for os var skicket hæderlig og højlærde Mand Mag. Oluf

Kock, Sognepræst til S. Nicolai Kirke, og lod i Rette kalde ærlige Mænd Johan Bødker og Gert Boesen Perlestikker, Borgere her sammesteds, som med deres Ed bekendte, at de paa M. Oluf Kocks Vegne igaar gave hæderlig og høj-lærde Mand D. Hans Resen ældste Theologo Varsel, imod hvis Vidnesbyrd Mag. Oluf agtede her idag at ville lade høre. Da mødte nu paa D. Hans Resenii Vegne vores Medborger Peder Jensen Kræmer: desligeste lod M. Oluf Kock fremkalde sine Vidnesbyrd, som han lovlig havde ladet stevne, udi hvis Paahør han først lod læse en skriftlig Beretning, formeldende: Eftersom han er kommen i Mistanke for den Prædiken, han gjorde Fredagen den 10 Decembr. næst forleden udi Vor Frue Kirke, og nu af Bispen efter D. Hans Resens Begjæring er forbuden Prædikestolen, da foraarsages han at referere sig til de Godtfolk, som han formener paa den Tid at have været i Kirken og hørt samme Prædiken, og begjærer, at de ville bekende, hvis de i fornævnte Prædiken haver hørt, og om han særdeles haver nævnt nogen med Navn videre, end hans Text hannem kunde tilholde. — Da vunde samme Vidnesbyrd ved deres Ed og oprakte Fingre, som følger:

Peder Andersen, Raadmand, at en Fredag for Jul udi næstforleden Aar 1613 hørte han udi Vor Frue Kirke, at M. Oluf Kock prædike om Dommen, og da blandt andet heftig straffede Kjættei og Vildfarelse, saa og formanende Tilhørerne at forvare dem fra ny og vrang Lærdom, som kunde forføre Ungdommen og forstyrre Alderdommen, og sagde, at de skulde holde dennem til den kristelige Religion og apostoliske Tro, hvor om han og fremdrog af Pauli Formaning; og ikke Peder Andersen hørte, at M. Oluf navngav enten D. Hans Resen eller nogen anden, men taledede i Almindelighed. — Bernt Schult, Peder Jacobsen Munk, Lavrits Hansen Vejle, Herman von Ham, Lucas Hansen, Borgere her i Kjøbenhavn, og Hans Matthisen, Kgl. Maj.s Cantori-Forvant, vunde, ligesom fornævnte Peder Andersen vundet haver. — M. Lennert Leutin Snedker,

Hans Broch, Mogens Nielsen, Christoffer Hansen og Jørgen Kongelf, Borgere ibid., vunde ligesaa, og mener, at Mag. Oluf Kock sagde iblandt andet: Enten du est Doctor, Magister eller Præst, da est du en Sinke imod den alsommægtigste Gud og de hellige Apostlers Lærdom.

Imod hvilke Vidnesbyrd Peder Jensen Kræmer lod læse bemeldte D. Hans Resens skriftlig underskrevne Fortegnelse, Ord fra Ord, saa lydende:

Kjære Peder Kræmer, sønderlig gode Ven! Jeg haver faaet Varsel, at M. Oluf vil føre Vidnesbyrd om sine Prædikener imod mig nu næsten i tre Aar, med den Besked, som Tiden skal give næst Guds Hjælp: saa gjører vel, hører derpaa, hvad der vidnes med hannem, og taler paa mine Vegne, hvor der gives Aarsag til med Rette, bespørgendes Eder derhos, eftersom vanligt er: 1. Om de Dannemænd, som vidne, haver mig noget at beskylde. 2. Om nogen kan retteligen sige, at han ikke nu skulde vide, hvem han haver ment med den Marcionitiske Lærdom og Catechismi Forfalskning baade i Prædikener og sine sære Samtaler om mig, eftersom han nu giver mig Sag for sligt. 3. Om der ikke ere nogle, som denne Sag anlangende skulde vide noget andet og ydermere om Mag. Olufs Prædikener og Tale, end som der vundet [vorder] med hannem, at de ogsaa saadant aleneste ville bekjende, enten det er hannem med eller imod. 4. Om M. Oluf ikke havde bedre kunnet anvende Tiden sine Tilhørere til Gavn saa mange Sinde, end med saadan ustyrlig Skjænden og Skjælden om det, som han vilde ikke ret forstaa, og ikke hørte til det Sted, eftersom han noksom derom er beskikket, berettet og paamindet med al Ærbødighed til alt det, som vel og lovligt være kunde, paa de Steder, som han burde sligt at have forrettet efter al kristelig Vis og Skik samt Kirkeordinansen og kongelige strænge Befalinger derom; hvilket hører og til sin Tid. 5. Om der er ingen, som agtede, at han nævnte mit Navn paa Prædikestolen Juledag. 6. Om der er nogen, som haver sønderlig Lyst

til saadan Vis at prædike med, at de ville svare Ja dertil. — Jeg tjener Eder altid gjerne igjen som Eders tro Ven, hvor mig muligt er. Lader skrive herpaa og tager Gjenpart af hvis forhandlet vorder. Eders Gud befallende.

Joh. Pauli Resenius.

Efter hvilken oplæste Fortegnelse fornævnte Danne-mænd, saa mange af dennem, som paa Juledag hørte M. Olufs Prædiken i S. Nicolai Kirke, bleve tilspurgte, om de hørte Mag. Oluf nævne D. Hans Resens Navn; hvortil de svarede og sagde Nej; men saa vidt de om samme Lejlighed var bevidst, have de nu gjort deres Ed og Bekjendelse.

Og efterat M. Oluf Kock paa sine egne, og Peder Jensen paa D. Hans Resens Vegne vare her paa Raadstuen Vidne begjærendes, haver vi til Vidnesbyrd ladet trykke vores Stads Secret her nedenfor. Givet Aar, Dag og Sted, som forskrevet staar.

Hertil svarede D. Johannes Resenius, at de generalia, om hvilke formeldes udi oplæste M. Olufs Vidnesbyrd, ikke vare imod det, som Pastores og Studiosi havde specialiter vundet etc. Belangende Resenii Navn, dertil var svaret i det forrige.

Fremdeles fremlagde M. Oluf Kock sit Skudsmaal, som lyder Ord fra Ord, som efterfølger:

Vi efterskrevne Christen Albretsen, Knud Marquartsen og Michel Vibe, Borgemestere udi Kjøbenhavn, Magnus Michelsen, Raadmand, Herman von Delden, Kirkeværge til S. Nicolai Kirke, Henrik Fiuren den gamle, Bernt Schult, Herman von Ham, Gert Boesen, Laurits Hansen, Johan Bødker og Lyder Brask, Sognemænd sammesteds, gjøre vitterligt, at Aar 1614, Søndagen den 23 Januar, udi fornævnte Kirke paa et almindeligt Sognestevne er fremkommen hæderlig og højlærde Mand M. Oluf Kock, Guds Ords Tjener til samme Kirke, og gav tilkjende sig at være for-aarsaget at skyde sit Skjel til os og menige Sognemænd, hvorledes han udi Lærdom og Levned sig haver anstillet

og forholdet paa de 7 Aars Tid, imedens han fornævnte Kirke betjent haver: sammeledes om nogen enten paa næstforleden Juledag eller anden Tid haver hørt ham paa Prædikestolen nævne D. Hans Resen med sit Navn, som han sagde sig at være beskyldt for, eller i andre Maader sig anstillet anderledes, end som en ærlig Præstemand burde at gjøre: at menige Mand vilde ham derpaa Skudsmaal og Vidnesbyrd meddele, saa vidt de med god Samvittighed gjøre kunde. Da svarede samtlige Sognemænd og Almue, som nu her i Kirken tilstede vare, endrægteligen og sagde, at fornævnte M. Oluf Kock havde hertildags prædiket, lært og undervist dennem i Guds Ord og Evangelium retsindelig, som en ærlig Guds Ords Tjener burde, og havde derhos forholdet sig i Levned og Omgjængelse kristeligen og vel, saa de hannem derfor intet vidste at beskylde. Desligeste gave de hannem paa sit andet Angivende til Svar og Vidnesbyrd, at de hverken forleden Juledag eller paa andre Tider haver hørt udi hans Prædikener hannem af Prædikestolen at have nævnt hæderlig og høj-lærde Mands D. Hans Reseners Navn, eller nogen Ustyr eller Bulder i Kirken anrettet. Og efter saadan Lejlighed, saa og efterdi vi for vores Personer haver forbenævnte Mag. Oluf intet at beskylde, vidste vi hannem ikke heller andet Rygte eller Skudsmaal at give end det, som alle gemene Sognemænd nu givet haver. At saaledes gaet og faret er, som forskrevet staar, og som fornævnte Mag. Oluf Kock det skriftlig haver været begjærendes, haver vi til Vidnesbyrd vores Signeter her under trykket. Givet i Kjøbenhavn, Aar og Dag, som forskrevet staar.

Til hvilket fornævnte Mag. Olufs Skudsmaal D. Joh. Resen svarede, at de Dannemænd M. Olufs Sognefolk havde ikke den Aarsag imod M. Oluf, som han hannem haver givet etc. Om Resenii Navn er svaret tilforn. Sagde Resenius derhos, at med Bulder, om hvilket røres udi et af Vidnesbyrdene, forstodes strepitus astantium, screatus,

aut consimiles motiones, etiam minus sonoræ, modò apertæ, ad vocem loquentis intercipiendam.

Der tilspurgte Mag. Claus paa Bispens Vegne Mag. Oluf Kock, om han noget vilde excipere imod processum, eller og om han havde ydermere at indlægge sin Sag til Forhjel্পning. Da svarede M. Oluf, at han intet ydermere vilde indlægge, men vilde gjerne paa hvis nu indlagt var lide en endelig Dom. Hvilket og D. Joh. Resenius for sin Person begjærede, med venlig Anmodning, at Sentensen maatte directe hense til præmissa.

Efterat begge Parterne havde nu begjæret en endelig Dom, fremlagde Rev. Dn. Episcopus sit skriftlige Klagemaal over Mag. Oluf Kock, lydende Ord fra Ord, som efterfølger:

Efterdi min allernaadigste Herre og Konge haver min Alderdom og Skrøbelighed naadigst anset og mig efterladt fra den Forsamling, som efter Hs. Maj.s Forordning udi Kolding den 21de Dag Februarii skal holdes, hjemme at blive, som og M. Oluf Kock foraarsaget haver, der han udi Hastighed og uden god Betænkende hendrog til Kgl. Maj. og beklagede, at han var af mig ab officio suspensus for nogle Ord, han skulde have talt af Prædikestolen, hvorover Kgl. Maj.s Brev og Befaling er mig til Hænde kommen, at jeg denne Sag for mig skulde tage og efter Ordinansen derudi dømme: da foraarsages jeg at klage over hans Ulydighed, at han mine Paamindelser ikke har villet efterfølge efter Ordinansens Indhold, hvorved denne store og sørgelige Ulejlighed er omsider opkommen. Hvorfore jeg denne min skrevne og fremlagte Dom og Sentens vil vedgaa, og være overbødig den for min naadige Herre og Konge at forsvare, om nogen derimod noget haver at sige.

Da efter Tiltale, Gjensvar og denne Sags Lejlighed blev for Retten saaledes afsagt, at efterdi det befindes, at M. Oluf Kock haver sig meget ladet raade af sine Affecter udi sine Prædikener, og mange utilbørlige Ord, mod Ordinansen, brugt, endog de kunde synes at være talte i

Almindelighed contra hæreticos; og Bispen nogle Gange efter M. Olufs egen Bekjendelse derom hannem paamindt haver, at al Ting med Langmodighed og god Besked ske skulde; han dog saadanne Paamindelser ikke haver haft udi god Agt, uanset Bispen haver ladet hannem forstaa, at det ogsaa var Magnifici Dñi Cancellarii Befaling; han dog er bleven ved samme sine skarpe og hastige Prædikener, hvilket for Bispen er refereret og beklaget: Da efterdi Kgl. Maj.s Ordinans indeholder, Præsterne at bevise deres Biskop Lydighed og have deres Paamindelser flittig for Øjne, og M. Oluf sig derudi forset haver, da er han for saadan sin Forseelse og Forargelse retteligen forvist sin Prædikestol og Kirketjeneste, og sig endnu fremdeles derfra skal holde, uden Kgl. Maj. naadigst vil hannem samme sin forrige Tjeneste bevilge, og denne hans Forseelse imod Ordinansen hannem efterlade. — Til Vidnesbyrd haver vi trykt vores Signeter her neden under, og med egen Haand underskrevet. Datum anno et die ut supra, Hafniæ.

Petrus Johannis Vinstrupius. Petrus Johannis Schielderop.

Claudius Christophorus. Erasmus Laurentius.

Nicolaus Æschyli. Petrus Severini Cragius.

Efter en fossisk Afskrift af Dommeu, i Kgl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 1458. 4to.

4.

Protocollum Velitationis Theologicæ inter M. Olaum Coccium et D. Johannem Resenium habitæ in arce Coldingensi d. 21 Februarii 1614.

Ved Mødet i Kolding, hvor Kock blev dømt som Kalamniant paa Grund af sine heftige Angreb paa Resen, var der ansat tre Protokolførere, blandt hvilke M. Jens Lavritsen Zeuthen, der var Præst ved Kapellet paa Rosenholm og senere blev Sognepræst i Odense, uden Tvivl var den ene; ialfald fungerede han ved Mødet som Oplæser af Kocks

»Actio« eller Indlæg mod Resen ¹⁾. Selvfølgelig stemmede disse Protokolføreres Referater, der siden udbredtes i Afskrifter, ikke ganske overens. Dette er Aarsagen til den Uoverensstemmelse, der findes mellem de os nu bevarede Beretninger om Mødets Forhandlinger. Et af Referaterne er aftrykt i Pontoppidans Ann. eccl. Dan. III, 630—42, dog ufuldstændigt, idet Indledningen mangler tilligemed Slutningen, der omhandler Klagen over Resens formentlige Forfalskning af Luthers Katechismus. Til Lettelse for dem, der i Fremtiden mulig kunde ønske at gjøre Sagen til Gjenstand for deres Granskning, hidsættes her en Oversigt over de tre forhaandenværende Texter af Referatet:

A. Det korteste Referat, hvori navnlig Kongens »Interlocutioner« mangle. Af denne Text findes Afskrifter i Kgl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 1455. 4to; Thottske Saml. 96 Fol. og 331. 4to (af hvilke den sidste er M. Peder Villadsens Afskrift); Langebeks Excerpter 252b.

B. Det Referat, som er aftrykt hos Pontoppidan.

C. Et med B. nogenlunde stemmende Referat, i enkelte Punkter supplerende dette, i flere selv trængende til Udfyldning. Hdskr. Gl. kgl. Saml. 1457. 4to (Fossisk Afskrift).

Da ethvert af Referaterne er temmelig omfangsrigt, og da Pontoppidans Aftryk er tilgjængeligt, indskrænker jeg mig her til efter Texten C. at meddele det andet og kortere Afsnit af Forhandlingerne (om Katechismussagen), som Pontoppidan ganske har forbigaaet, vistnok fordi det tilfældig har manglet i den ham foreliggende Afskrift ²⁾.

¹⁾ Denne »Actio prima M. Coccii« (trykt i Pontoppidans Ann. eccl. Dan. III, 629—30) blev ifølge Hdskr. i Gl. kgl. Saml. 1455. 4to, »oblata Reg. Maj. Coldingæ per Vilhelmum Dop.« Men senere oplæstes den, som sagt, ved Mødet af den nævnte »destinato lectore«.

²⁾ En anden og forskjellig Redaktion af dette Stykke er efter Texten A. meddelt i Kbhvns Univ. Hist. III, 268—9, Noten.

Caput Secundum.

De Catechismo corrupto.

Coccius circa recitationem Symboli in baptismo asseruit, symbolum perverse a Resenio esse mutilatum; probavit, Resenium hac parte fecisse contra Ordinationem Ecclesiasticam, quod ita truncatum ediderit catechismum: scandalum inde datum esse auditoribus suis, conquestus est Coccius: nec hic Lutheri est catechismus, qui in Ordinatione est commendatus.

Resenius negavit exemplar Coccii esse genuinum, monstravitque complura exemplaria et ante et post b. Lutheri [mortem] edita.

Coccius obtestatus est iudices, vellent ad animum sumere, quantum scandalum hac ejus temeritate et præfidentia sui datum Ecclesiæ.

Resenius submissam obtestationem fecit ad Regem, Proceres et Episcopos, ostenditque se ea in re egisse in officio et re communicata cum Magnifico Dño Cancellario, summaque necessitate compulsus hunc in se suscepisse laborem, ut Catechismum ederet. Protulit Catechismum superioribus annis mutilatum anno 69 et præfationibus egregiis spoliatum: restituisse autem se, ait, Catechismum, ne injuria aut fraus fieret juventuti. Præterea desiderabantur in prioribus editionibus varia, ut de officio subditorum, auditorum, præter præfationes etc., ut ante. Secutus ergo sum Palladii consilium in Catechismo edendo juxta Germanicum Lutheri, ususque sum exemplari Germanico Serenissimi et Potentissimi Regis Christiani Tertii, sanctæ et piæ recordationis, ac cum aliis editionibus compluribus contuli, antequam prælo subjicerem.

Coccius: Sed secundum Ordinationem Regiam prius ostendisses Episcopis.

Rex: Quid id ad te? I er ikke Magistratens Lieutenant. Si is hoc non fecerit, penes Magistratum erit animadvertere in illum.

Coccius: Inde tamen grave scandalum accepit Ecclesia.

Rex: Eders Tilhørere udi eders Menighed ere forargede formedelst eders Mundkaadhed.

Tandem quæsivit Rex, an plura Coccius haberet, quæ proponere vellet.

Coccius: Non habeo plura, Rex Serenissime.

Atque sic Rex surrexit, et dimissa est concio.

5.

Dom afsagt af Kong Christian IV og de i Kolding forsamlede Rigsraader og Biskopper i Anledning af M. Oluf Kocks Beskyldninger mod D. Hans Resen.

Wij Christian dend Fierde med Gudz naade Danmarckes, Norges, Wendes oc Gottes koning, hertug vdi Sleszwig, Hollstenn, Stormarn och Dyttmerschen, grefue wdj Oldenburg oc Dellmenhorst. Giør alle witterligdt, att aar 1614. den 21 Februarij paa wortt retterthingh paa wortt schlott Coldinghusz, wdj wor egen neruerelsze, neruerendes os elsch. Christian Friis thill Borrebye, wor Candzeler, Mandrup Parszberg thill Hageszhollm, Jacob Wiffeldt thill Wiffeldzhollm, Danmarckes riges candzeler, wore troe mend oc raad, M: Johannes Alanus, rector wdj Kiøpenhauffns Vniuersitet, M: Jens Giødssen, superintendens wdj Aarhus stigt, M: Niels Lauridszenn, superintendens wdj Wiburg stigt, M: Hans Knudzenn, superintendens wdj Fyen stigt, M: Chresten Hanssen, superintendens wdj Olborg stigt, oc M: Poffuell Morttenszenn, superintendens wdj Skaane stigt, for osz effter wor steffning wor møtt wdj rette M: Oluff Kock, fordum pastor thill S. Nicolai kircke wdj wor kiøpstedt Kiøpenhauffn, paa dend ene, saa oc hederlig oc høyleertt mand, D: Johannes Resenius, primarius theologiæ professor wdj vniuersitet i wor kiøpstedt Kiøpenhauffn, paa den anden side, diszlig^{te} hederlig oc høyleertt mandt, D: Conradus Aslachus, theologiæ professor i for^{ne} vniuersitet, om hand

hafde nogett derudj adt sige. Och effter som for^{ne} M: Oluff Kock denn 4 Januarij sidst forledenn paa wortt schlott Haderszleffhusz hafuer ladett jndlegge och osz offueranttuoridt paa dend Christen kirkes wegne her vdj wortt rige Danmark attschillige klagemaall oc beschyldinger paa latine offuer for^{ne} D: Johannem Resenium, saa hauer for^{ne} M: Oluff nu her for retten saeme hannsz offuergiffne klagemaal weret bestendig, jblantt huilcke der befindes attschillige beschyldinger, som alle sambttlige bemelte D: Johannis Resenij hanns æhre, lempe oc ald hanns welfhertt angriber oc paagielder, som er først, att hand wnder enn thilthagen, vnderfundig oc bedragelige stiill skulle skiule attskillige ny oc kættersche lerdomme; dernest haffuer hannd ladet angiffue, ath hand dend hellige schrifftes allerklariste windiszbiurdt om denn hellige trefoldighedt oc Christij menniskelig natur skulle enten forringe oc borttkaste eller ocsaa epther kettersch wiisz schende oc forderffue; thillmedt lader hannd angiffue, adt hand schulle paatrengre woress kircker nogen gudtz bespottelige distinction, wed huilcke handt skulle siunes icke allene adt forsuecke den rette gudelige lherdom, baade om de thrende personer wdj guddommen, oc om Christi Jeszu mennischlige natur, menn ocsaa besuige oc vdslette ald denn gandsche christelige religion. Derthillmedt befindes wdj for^{ne} jndlagde klagemaall thuende andre puncter, som allene formelder beneffnde D: Johannis Resenij hanns stiill oc schriffte wdj hanns thesibus at were nogett wseduanlig mørcke. Dislig^{te} att D: Resenius grueligen schall hauer forseett sigh emoed ordinantzen, j dett hand haffuer forkast D: Marthini Lutheri fuldkommenn catechismum, huilckenn er woress kircker commenderet wdj ordinantzen, oc wdj dett sted paatrengdt woress kircker enn ny mutilerit catechismum, som saeme hans schriffelige beschylding widre jndeholder. Saemelhedes foruden bemelte schriffelige beschyldinger er offentlig witterligdt, adt for^{ne} M: Oluff Kock wdj langsommelig thid paa predicke stoelen i Kiøpenhauffnn wiittløfftigen hauer

predicket oc vdrobtt om for^{ne} beskyldinger, huorføre hand och er dømbtt fraa sitt kald. Huilcke forbemelte klagemaall, effter de alle och en huer er bleffuenn oplheszde for retten, haffuer bemelte M: Oluff Kock fremblagtt ett wiitløfftigt latinsch forsett, huorwdj hannd af mange atskillige thesibus, wddragenn af fire bemelte D: Johannis Resenij disputationibus de deo triuno et mediatore Christo Jesu, sig hauer vnderstandet saeme sine klagemaall vdførligenn adt beuisze oc stadfeste, epther som saeme hanns forsett, huilckett ocsaa her for osz er bleffuen arttickels wiisz reciteret oc oplhest, i sig selff meget wiitløfftigenn jndeholder oc formeller etc.

Deremoed adt suare er wdj rette møtt forbemelte os elsch. hederlig oc høyleert mand, D: Johannes Resenius, och emoed alle for^{ne} M: Oluff Kockes høybesuerlige angiffuende oc klagemaall, saa ocsaa emoed hanns yddermeere schriffelige forsett oc beskyldinge sig strax munttlig vdj stöckewiisz wdførlig och wittlefftig for osz nocksom nøigactig erklerede och vndschildte, epther som prothocollen thet ydermere jndeholder oc vduiser, huilckenn af thrende der thill forordnede notarier effter begge parternis tilthalle oc giensuar, beskyldinge oc erkleringer er bleffuen opschreffuen, confererit och thillsammenfattidt, som de vdj sig selff der om formeller og jndeholder etc.

Tha effter adt wj medt forbemelte woress elsch. rigens raadt, saa ocsaa woress gode lherde mendt, denne sags leylighed och M: Oluff Kockes høybesuerlig anklage oc beskyldinge emoed oc offuer D: Johannem Resenium, saa ocsaa der hoesz benefnde D: Johannis Resenij erkleringh och giensuar flitteligen hauer thillhørtt och grandgiffueligenn betenckt oc offuerueyett, da befinde wj, ath for^{ne} M: Oluff Kock paa denn christenn kirckes wegne wdj Danmark (huorpaa hand dog ingen befalling eller fuldmagtt hafde) hauer anlagett oc beskyldett D: Johannem Resenium som den, der med enn thilthagenn vnderfundig och bedragelig maade adt schriffue medt wille skiule atskillige nye oc

kættersche lherdomme, oc den der schulle forringe och borttkaste, schende oc forderffue denn hellige schrifftes allerklariste windisbiurdt om Gud oc Christi Jeszu menischlig natur; och saa dend der schulle forsuecke denn rette gudelige lherdom, oc ald den gandsche christelige religion besuige och vdslette, huilchett hand huercken medt de vdgangne Resenij thesibus eller i andre maade loughlignenn hauer beuist, och vden ald fuldmagtt icke allenniste for osz selffuer paa denn christen kirckes wegne, men oc-saa offenttlig paa predickestoelen wdj wor kiøpstedt Kiøpenhafn hauer sligtt vdrott, och i saa maade giffuett orszag dend gemene oc simpell allmue thill tuiuelagttighedt oc wnødige disputatz wdj denn christen religion. Da hafue wj derudj saa affsagdt for rette, ath for^{ne} M: Oluff Kock derudj hauer giort for^{ne} D: Johannem Resenium wrett, oc hannom det som en løyner och calumniator paasagdt. Och D: Johanne Resenio bør for saeme hans beskyldinge quitt adt were. Anlangende denn catechismum, som thilforne icke schulle haue weridt brugelig i wore kirker, men nu aff D: Johanne Resenio forandritt, mutilerit oc vore kircker paatrenghdt, da befinde wj derudj ingen wildfarelsze, som denn christenn religions hoffuid articuler wedkommer oc er anrørendes, aff D: Johanne Resenio adt were scheet, menn adt were verterit effter D: Marthini Lutheri egen haandbogh oc catechismum, som ellers wores kircker wdj ordnانتzen er commenderet oc befalet, huormed dog wores wedthagenn altarbog oc ceremonier vdj kirkerne indthett wdj nogen maade schall were bethagenn eller afgaar.

Huad anlangedes er, att D: Johannes Resenius beschyldes for, adt hans stiill oc maade adt schrifue medt wdj vdgangen thesibus schall were noget wseduanlig oc mørk, saa hans mening af de ennfoldige oc wforfarne icke well schall were adt forstaae oc begribe, huilcket oc saa neruerende wore superintendenten osz schrifftligen hauer thilkiendegiffuitt, da paa dett slige D: Johannis Resenij theses icke hoesz nogen schall gifue orszag thill wnødig

disputation, tuiuelagttighedt eller forargelsze, haffue wj bemelte D: Johanni Resenio naadigst paalagdt, ath hand med dett allerforderligste om alle de puncter oc articuler, som vdj saeme hannsz thesibus kunde gifue orsag thill nogen tuiuelagttighedt eller widre wnødige disputation, sig baade paa latine oc dansche publico edito scripto saaledes vdførligenn schall forklare, effter Gudtz ord oc woress christne religion, saa hand wdj saa maade for ald tuiuelagttighedt oc wildfarelsze kand were wndskyldet, och ingen forargelsze wdaff hans thesibus wdj denn christenn kircke schall fororsages. — Och effterdj ath bemelte M: Oluff Kock wdj saa maade emoed woress kirke ordinantz saa oc emoed sitt embede oc ald billighed oc rett sig emod osz hauer forgrebenn, oc woress riger oc kircker mottuilligenn perturberit oc forstyrret, saa wj well hafde haft orsage thill derfor adt lade straffe hannom paa hanns liiff, saa haffue wj dog for gott folkes forbøn icke med dend ydderste rett moed hannom willett procedere, menn hermedt strengeligen oc alffuorligenn wille hafue hannom paalagtt, ath hand inden fiortten dage, ephther denne woress domb oc sententz er affsagdt, schall rømme oc vnduige woress riger Danmarck oc Norge, saa well som ocsaa woress førstendomme oc alle woress rigers oc førstendommess vnderliggende provincier, saa fremptt handt ephther dend thidt sig nogen sted der thorde lade befinde, da adt straffes paa hans liiff. Datum ut supra. Wnder wortt Zignett.

Orig. i Geh.-Arkivet, Domme og Tingsvidner Nr. 132. Uagtet Underskriften kunde synes at tyde paa, at Dommen var afsagt den 21de Februar, er det dog klart saa vel af det i Kjøbenhavns Univ. Hist. IV, 639—41 meddelte Aktstykke som af Resens egne Ytringer i Pontoppidans Ann. eccl. Dan. III, 649b (o: 651), at Dommen først er afsagt den 24de Februar.

6.

Tvende Ansøgninger fra M. Oluf Kock om Benaadning.

a.

S. Magnifice heros, Domine honorande, quanta sint tuæ Magnificentiæ erga me beneficia, fateor me non posse

paucis explicare. Bergis in mea patria (nescio quo fato) periclitanti subvenisti, atque ex eo tempore beneficiis amplissimis cumulasti. Hæc æterna oblivione sepelienda non judico. Quæ ut ingenue fateor et fatebor, ita iam in afflictissimo statu ad te, Illustris Domine, me converto atque humillime precor, ut quem olim in patria propitius aspexisti, nunc extorrem, exulem atque in magnis angustiis constitutum ne plane deseras. Ex animo siquidem doleo, si vel Illustrem Dominum Cancellarium vel alios offendi, sane animus non erat offendere præsertim Magistratum, cujus sublimitatem precibus quotidie commendabam. In primis autem ex animo jam improbo conciones istas, quæ minus circumspecte ad populum habentur. Jam enim vsu rerum aliquo modo edoctus, illos video solum concionatores dilaudandos, qui rejectis nugis istis et invectivis ex solis sacris literis populum erudiunt, adeo ut ne latum vnguem a forma sanorum verborum recedant, imo solius s. scripturæ verba vrgeant. Ideoque (divina favente gratia) id quotidie operam dabo, ut solis sacris literis affixus, cum Prophetis in lingua, qua locuti sunt, et cum Apostolis, in qua scripserunt, loqui possim. Sed eheu sero sapiunt Phryges. Præstat tamen sero quam nunquam. Et quoniam errorem meum ingenue fatear, illius etiam me serio poeniteat, et serio resipiscentibus spes gratiæ non soleat præscindi, admodum demisse precor, Magnifice Heros, digneris ad hanc afflictam meam conditionem oculis misericordiæ tuæ respicere, ne in hoc periculosissimo mari absorbear & cum vxore atque liberis prorsus in nihilum redigar. Imiteris in eo exemplum illius, qui dixit se venisse, ut quæreretur, quod perierat, et præmium ab eodem feres amplissimum. Et quoniam in tantæ Majestatis et tanti Herois conspectum sine mediatore prodire non ausus fui, ut rem majori cum fructu aggrederer, illum studiose quæsivi, quæsitum tandem inveni nimirum Illustr. Dominum Axelium Oxenstiern Sueciæ Cancellarium, cujus intercessorias literas huic meo libello supplici adjungendas curavi. Et precor admodum reverenter,

digneris supplicationem (ut vocant) Regiæ M^{ti} inscriptam, tuæ vero Magnif. literis inclusam, Clementis^o Regi offerre. Feceris in eo Magnifice Domine Deo Opt. Max. rem gratam et Ecclesiæ Christi (uti spero) haut infrugiferam, & Cocciuum tibi in perpetuum obstrinxeris. Plura scribere vetant, tua Magnif., quam semper districtissimam esse, mei dolores et lachrymæ. Te igitur Magnifice vir Deo Opt. M. cum generosis. et nobilis. vxore, Domina mea multum honoranda, et tota familia commendo. Stokholmia 2 Septemb. 1615. Vest. Celsitudinis subjectis. cliens

Olaus Coccuus.

Udskrift: Amplissimo heroi, splendore generis, sapientia et rerum vsu præstantis^o Domino Christiano Frisio, Domino de Borreby, & potentisⁱ atque Sereniss. Regis Daniae Noreg. etc. Christiani IV Cancellario summo, Domino honorando.

Paategning: M. Olai Kocks breff fra Stockholm. Redditæ Haf. 27 Sep. A^o 1615.

Originalen i Bøllings Brevsamling paa det kongl. Bibl. Axel Oxenstjernas Brev, hvortil der henvises, findes nu ikke vedlagt.

b.

Serenissimo ac potentissimo Regi ac Domino,
Domino Christiano IV Daniae (etc.) Regi.

Illustre admodum atque celebre est, Potentissime Rex Domine Clementissime, dictum Domini apud Ezechielem dicentis: Nolo mortem peccatoris. Quo sane dicto multiplex doctrina continetur, atque inprimis incomparabilis illa Dei Clementia infinitis exemplis inde ab origine testata commendatur. Hæc summa virtus Principibus atque Regibus præcipue ad imitandum est proposita. Quod cum non ignorent veteres Monarchæ et Principes, quotquot ob heroica facta inclaruerunt, hanc gnauiter exercendam duxerunt, vnde tot extant ipsorum Clementiæ vestigia atque monumenta.

Hæc quoque in tuis Christianissimis Majoribus fulsit, quorum quoque Encomia ad omnem posteritatem durabunt.

Hujus quoque divinæ virtutis erga supplices atque subjectos exempla tua Majestas non pauca edidit, quæ dum penitius considero, memet in hoc afflictissimo rerum statu ob meos errores ad inferos quasi dejectum erigo, huius solius Regiæ tuæ Clementiæ contemplatio animum consternatum attollit.

Hac fretus, Clementissime Rex, ad pedes tuos me advolvo, et quoniam corpore non liceat, hoc libello supplice animi moerorem ostendere volui, memet nimirum toto corde ingemiscere, quod vñquam te, serenise Rex, offenderim, cui semper in animo erat tuæ Majestati quæ grata essent et dicere et facere.

O quam ardentem pro tua Majestate preces concepi quotidie, cum bello adversus Suecos suscepto tot periculis invictissime heros expositus esses. Sed et adhuc non cesso pro tuæ M^{ti}s incolumitate ferventissime precari. Sed pro cujus salute tum temporis tam sollicitus eram, hunc optimum et clementissimum Principem postea pro dolor tam graviter offendi. Ignosce Clementise Rex, ignosce precor in nomine nostri Jesu Christi, hisce meis erroribus, quorum me ex animo poenitet. Polliceor seriam per Dei gratiam resipiscentiam, obsequium, fidem, animi gratitudinem et talem vitam, quæ lectioni sacrarum solummodo literarum erit consecrata. Nunc quia pluribus non licet tuæ M^{ti} obstrepere, ad Deum Opt. Max. Regem Regum et Dominum dominantium conversus precor, ut sceptro potentiae suæ Majestatem tuam et tuæ Maj^{ti}s Regna atque provincias tueatur. Inprimis autem ardentem preces fundo pro Illustris. Principibus Electo D. Christiano V ejusque Illustris. fratribus, quorum Illustris^m matri (piæ memoriæ) foeminæ laudatis. paulo, antequam ex hac vita in coelestem patriam spiritu sancto repleta discederet, adfui et SS. Coenam Domini porrexi. Stokholmiae 2 Septemb. 1615.

Vest. Reg. Majest. servus humill.

Olaus Coccius
mæstissimus Exul.

Paategning: M. Olaj Kocks Supplication til k. M. indlagdt vdi Kiøb. den 27 Sep. A° 1615.

Originalen i Bøllings Brevsamling paa det kongl. Bibl.

Af de her meddelte Breve fremgaar, at Kock havde søgt Tilflugt i Sverig, da hans Fædreland lukkede sig for ham. Hans Ansøgning om Benaadning blev uden Virkning. Om Axel Oxenstjernas Anbefaling under de daværende politiske Forhold kunde nytte ham noget, bliver vel ogsaa et Spørgsmaal. Om hans senere Livsforhold vide vi intet andet med Vished, end hvad der fremgaar af et Skrift, han udgav paa Svensk nogle Aar efter: »Vår Christelige Troos Wissheet och Triumph, Stält af Olao Coccio Norw. Bergensi.« Stockholm 1617. 4to. Det er tilegnet Kong Gustav Adolf til Tak for modtagne Velgjerninger, »som E. K. M. migh fattige ringe Person, sampt Hustru oc Barn vthi mitt exilio och elende nådigst beteedt hafwer.« Han takker ogsaa Kongens Moder, »min allernådigste Drotning, som Anno 1615, tå hennes Maj. war här vthi Stockholm, medh ord och gärninger nådigst bewisade mig och mit fattige Huus myket gott.« Af denne Fortale, der er dat. Stockholm 1617, 1 Martii, fremgaar det ikke bestemt, hvad nogle Forfattere antage¹⁾, at Kock har faaet præstelig Ansættelse i Stockholm. Worm anfører i sit Lexicon over lærde Mænd I, 231 endnu et Skrift af Kock: »Brudevielses Tale til Joachim Dancwardt, Borgemester i Nyekiøbing, og Apollonia Becker. Stockholm 1616. 4.«; men da det ikke er lykkedes mig at faa dette Skrift at se, maa jeg lade det henstaa uafgjort, om noget bestemt kan sluttes derfra. Worm bemærker, at M. Oluf Kock »omsider døde i Stokholm 1619, skjönt andre mene, at han skal være død i Hamborg«.

¹⁾ Se t. Ex. Helveg, Den danske Kirkes Hist. efter Reform. 2den Udg. I, 291.